

Jaakko Suorsa

**TULEN TOIMITUKSESTA,
VIEKÄÄ MINUT JOHTAJANNE LUO!**
Analyysi paikallislehden toimittajien
lähdekäytännöistä

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Marraskuu 2025

TIIVISTELMÄ

Jaakko Suorsa: Tulen toimituksesta, viekää minut johtajanne luo! – Analyysi paikallislehden toimittajien lähdekäytännöistä

Pro gradu
Tampereen yliopisto
Journalistiikka
Marraskuu 2025

Yksi yleisimpiä journalismiin kohdistuneista kritiikeistä koskee sen käyttämien tietolähteiden yksipuolisuutta. Useiden selvitysten mukaan toimitukset suosivat eliittilähteitä ja valikoivat lähteikseen useammin miehiä kuin naisia. Ongelma on tunnistettu myös toimituksissa, mutta lähdevalikoiman rakenteellisiin vinoutumiin ei ole toistaiseksi löydetty kestävää ratkaisua. Vinoutumien poistaminen ei vaikuta olevan yksittäisen toimittajan ratkaistavissa, vaikka he hyväksyisivätkin ongelman ja yrittäisivät sitä parhaansa mukaan korjata. Lähestyn tässä tutkielmassa ongelmaa haasteellisemmän kautta analysoimalla yksittäisen toimittajan suhdetta työn kontrolliin, jota on tutkimuskirjallisuudessa esitetty vinoutumien syyksi.

Empiiristä aineistoa varten pyysin kahta pirkanmaalaisen paikallislehden toimittajaa pitämään yhden työviikon ajalta yksityiskohtaista päiväkirjaa tiedonhankinnasta ja lähteiden valinnasta. Haastattelin kumpaakin toimittajaa päivittäin heidän päiväkirjan merkinnöistä. Tutkimusajankohdan jälkeen keskustelimme vielä yhdessä tekemistäni alustavista havainnoista, ja tutkittavat toimittajat refleктоivat mennyttä työviikkoa.

Analyysin perusteella selvisi, kuinka toimittaja on jännitteisessä suhteessa työn kontrolliin. Työn kontrolli materialisoitui aineistossa käytännöllisinä resursseina ja taloudellisinä reunaehtoina, jotka ohjaavat työtä. Näihin puitteisiin mukautumalla ja aikaa vastaan kamppailemalla toimittaja pitää työnsä tehokkaana, mutta se ei kokonaan selitä lähteen valitsemista. Sen sijaan ideaalit näyttäytyivät oikeutuksena ja perusteena tehdä valintaa aiheiden ja lähteiden välillä, sekä kamppailla lähdeä vastaan, mikäli ideaaleja uhattiin. Toimittaja kamppaili epäröimättä ideaalien puolesta, joka näkyi toimittajan taktisen vallan käyttämisenä ja kollektiivisen toimijan asettaman puhujan ohittamisena.

Sukupuolen tasa-arvoinen representaatio on hyväksytty ja tavoiteltu päämäärä, mutta ei määrällisesti. Tarkastelemalla tasa-arvoisen representaation ihanteellisuutta ilmeni, kuinka toimittajat hyväksyvät itsestään selvinä kollektiivisten toimijoiden järjestäytymisen, eivätkä kamppaile sitä vastaan, ellei se haasta journalismin ideaaleja. Määrällisesti tasan menevä representaatio ei ole sellainen journalistinen ideaali, jonka puolesta kamppailtaisiin, mutta sitä toteutetaan siellä, missä sille avautuu mahdollisuus.

Avainsanat: journalismi, lähteet, lähdekäytännöt, journalistiset ideaalit, toimitustyö, journalistiset käytännöt, tasa-arvo

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	JOURNALISTISET RUTIINIT JA LÄHDEKÄYTÄNNÖT	4
	2.1 Journalismin suhde tietoon ja lähteisiin	7
	2.2 Lähdekäytäntöjen seurausten arviointia	11
	2.3 Journalismin muutoksen ja pysyvyyden ymmärtäminen	14
3	TUTKIMUSASETELMA	21
	3.1 Aineiston tuottaminen	21
	3.2 Aineiston analysointi	25
4	EMPIIRINEN ANALYYSI	27
	4.1 kamppailu julkaisusuunnitelmaa vastaan	27
	4.2 Ideaalit selkänोजना	34
	4.3 Tasa-arvon suhde paikallislehden ideaaleihin	39
5	YHTEENVETO JA POHDINTA	45
	LÄHTEET	49
	LIITE 1: JUTTUPROSESSIT TAULUKOSSA	I
	LIITE 2: OHJEET PÄIVÄKIRJALLE	A

1 JOHDANTO

Vuonna 1953 muuan Alex Graham julkaisi sarjakuvan New Yorker -lehdessä. Siinä kaksi antennipäistä avaruusolentoa sanoo hevoselle: ”Veisittekö meidät presidenttinne luo”. Taustalla, taaempana pellolla on avaruudesta tulleiden vieraiden lentävä lautanen, joka näyttää laskeutuneen aidalla rajatulle hevoson laitumelle. Pilapiirroksen humoristisella lausahduksella on intertekstuaalinen yhteys 1800-luvun etnografiaan ja tarkemmin William T. Wavnin vuonna 1893 julkaisemaan Papua-Uuden Guinean orjakauppaa käsittelevään kirjaan. Siinä Wawn kuvaa ensikohtaamista länsimaisten orjakauppiaiden ja saaren alkuasukkaiden välillä. Populaarikulttuurissa fraasi on saanut monia muotoja, kuten imperatiivissa ”viekää meidät johtajanne luo!”.

Toimittajalle tämä pilapiirros ei ole hauska siksi, että se suoranaisesti muistuttaisi jokapäiväistä työtä. Päinvastoin toimittajapari varmasti löytäisi maatilalta joko isännän tai ainakin rengin vastaamaan kysymyksiin, ja onhan eläimiäkin humoristisesti käytetty lähteenä jutuissa. Sen sijaan avaruusolentojen lausahdus, jolla he pyytävät pääsyä päällikön luokse, muistuttaa journalismin toimintaa suuremmassa kuvassa rakenteen tasolla.

Piirroksessa avaruusolentojen paikalla on nyt journalismin instituutio, muuten kaikki on paikallaan. Kuvaelma ei kuitenkaan ole enää suoranaisten vitsikäs, vaikka kysymys esitetäänkin edelleen puhetta ymmärtämättömälle hevoselle. Se muistuttaa katsojaa siitä, että journalismi on eliittivetoista, ja nyt johtajan luokse pääsy vaikuttaa olevan itse tarkoitus. Kerta toisensa jälkeen journalismi menee johtajien luo, kuuntelee heitä ja raportoi heidän sanomisiaan.

Pistävämpää pilkkaa on laittaa puhekuplaan milloin minkäkin journalismin vinoutuman: ”viekää meidät miehen luo”, ”viekää meidät ekonomistin luo” tai ”viekää meidät länsimaisen informaatioekosysteemin luo”. Tämä voi kuulostaa kohtuuttomalta, mutta nämä kaikki piikit ovat todettu journalismin tutkimuksessa jo ainakin 1950-luvulta lähtien. Pilapiirroksen aikalaiset tutkijat Kurt Lang ja Gladys Engel Lang (1953) ja monet heidän jälkeensä ovat osoittaneet, että journalismin välittämä kuva maailmasta on usein vääristynyt tai vinoutunut, ja että selitys löytyy toimitusten tiedonhankinnan rutiineista. Väite vinoutuneesta kuvasta ei ole ainoastaan vanha, vaan se sille saadaan toistuvasti

vahvistusta esimerkiksi mitattaessa journalismissa ääneen päässeiden sukupuolta tai sosioekonomista taustaa (ks. GMMP 2025).

Toimittajille itselleen nämä vinoumat toki ovat tuttuja, mutta kestävätkin ratkaisut ovat vielä löytämättä. Esimerkiksi vuonna 2018 haastateltavien sukupuolten mittaamista kehitettiin Helsingin Sanomissa (8.3.2018), mutta muutama vuosi myöhemmin mittaamisen todettiin olevan hyödyttömiä diversiteetin lisäämiseksi (Helsingin Sanomat, 8.3.2024). Toimitustyön rutiinit ovat toistaiseksi osoittautuneet vahvemiksi, mikä kertoo muutoksen vaikeudesta, mutta myös siitä, että tiedonhankinnan rutiinit ovat journalismille ja toimittajille hyödyllisiä ja tarkoituksenmukaisia. Rutiineja ei pidä katsoa lähtökohtaisesti väärinä tai vahingollisina, vaan ne tekevät työstä tehokasta ja ennakoitavaa.

Kun olen vapaa-ajallani ja toimitustyössä keskustellut toimittajien kanssa lähdekäytäntöjen vinoumista ja kysynyt lähteiden etsinnästä ja valinnasta, olen huomannut kysymyksen olevan latautunut. Keskustelu lähteiden vinoumista päättyi käsien levittelyyn, kun ongelmalle ei oikein osata tehdä mitään. Tämä ristiriita on ollut tutkielmani alullepanija. Halusin löytää syyn, miksi toimittajat vaikuttavat törmäävän näkymättömään seinään, kun he haluaisivat toisaalta toteuttaa yleisesti hyväksyttyä, ja heidän itsensäkin mielestä oikeutettua diversiteetin ihannetta, mutta myös tehdä työnsä totuttuun tapaan. Jossain näiden välissä on vastaus kysymykseeni.

Tässä pro gradu -tutkielmassani lähestyn lähteiden etsimistä ja valintaa yksittäisen toimittajan ja tämän arjen työprosessien tasolta: kuinka näitä valintoja tehdään ja perustellaan jokapäiväisessä työssä, ja miten ne suhteutuvat lähdekäytäntöjen vinoutumiin? Tutkielman tarkoitus on lisätä ymmärrystä viemällä lähdevalintojen analysointi toimittajayksilöiden ja journalistisen työprosessin tasolle. Kuvaamalla sitä, mitä paikallislehden toimittajat työssään tekevät ja miten he sitä arvioivat, toimittajat kertovat, mikä on heidän suhteensa tiedonhankinnan rutiineihin. Miltä ideaalien ja todellisuuden välinen ristiriita näyttää arkisen työn tasolla?

Tutkielmani koostuu johdanto mukaan lukien viidestä osasta. Luvussa 2 käsittelen toimitustyön lähdekäytäntöjä ja niiden rutiineja, toisaalta niiden voimaa ja siten journalismin resilienssiä, mutta esitän myös kritiikkiä niiden ominaisuuksista. Kolmannessa luvussa lukija pääsee käsiksi rakentamaani tutkimusasetelmaan, jossa keräsin päiväkirja-

ja haastatteluaineistoa kolmessa vaiheessa. Neljäs luku koostuu yksityiskohtaisesta aineiston kuvailusta ja analyysistä, jossa lukija pääsee syventymään kahden paikallislehden toimittajan arkiseen tiedonhankintaan ja sen arviointiin. Viidennessä luvussa vedän langat yhteen ja pohdin tulosten merkitystä suomalaiselle journalismille. Reflektoin myös metodini toimivuutta ja ehdotan jatkotutkimuksen aiheita.

2 JOURNALISTISET RUTIINIT JA LÄHDEKÄYTÄNNÖT

Uutistoimitukset työskentelevät hyvin vaihtelevan raaka-aineen kanssa. Joka päivä tapahtuu jotain, mikä vaikuttaa ihmisten elämään tai mikä on kiinnostavaa, joista saatua tietoa prosessoidaan toimituksissa. Lopputuloksena ovat uutiset.

Uutiset on päivittäin tehtävä uudelleen, eikä niitä voi kierrättää. Siitä huolimatta toimitukset onnistuvat luotettavasti päivä toisensa jälkeen tuottamaan luettavaa, katsottavaa ja kuunneltavaa tietoa asioista, jotka ovat uusia ja muuttuneita. Joskus kuulee toimittajien laushtavan ”jokainen päivä on erilainen”, mutta todellisuudessa työn käytännöt pysyvät enimmäkseen samanlaisina. Toimittajan ammattitaitoa on osata nuo työn käytännöt ja suorittaa ne päivittäin. Uutistoimitusta ei voi joka päivä polkaista uudelleen pystyyn, vaan toimitukset tarvitsevat vakiintuneet ja hyväksi katsotut rutiinit toimiakseen ja ollakseen olemassa. Esimerkkejä rutiineista ovat haastateltavan sitaattien käyttäminen, tai kärjellään seisova pyramidi, jolla kuvataan jutun oleellisten elementtien hierarkiaa: tärkein kärkeen, vähiten tärkeä loppuun.

Rutiinien avulla kontrolloidaan uutistyön ennakoimattomuutta (Tuchman, 1973). Uutisten raaka-aineet ovat yleisluontoisia ”häätätapauksia”, joista käytän Gaye Tuchmanin tapaan ilmaisua uutistapahtuma. Uutistapahtumissa on lähtökohtaisesti jotain odottamatonta, ”oho”-elementtiä tai muutosta entiseen, joka tekee niistä uutisoimisen arvoisia. Maailma on täynnä tällaisia tapahtumia, joten rajallisilla resursseilla toimivat uutisorganisaatiot pyrkivät kontrolloimaan ja priorisoimaan resurssien käyttöä. Tästä syystä uutisorganisaatiot prosessoivat uutistapahtumia hyödyllisiksi havaituilla rutiineilla, jotta työ olisi tehokasta. Resurssit ovat hyvin käytännöllisiä, kuten työntekijöiden määrä, käytetyt välineet, aika ja raha.

Jutun tekemiseen annettu aika on tärkeä resurssi ja vaikuttaa olennaisesti työhön ja rutiineihin. Tuchman kirjoittaa artikkelissaan, kuinka toimittajien kategorisoinnit pehmeisiin ja koviin uutisiin eivät olleet yhteneväisiä, eli yksi tapahtuma saattoi jossain tapauksissa olla kova tai pehmeä. Pehmeillä tarkoitetaan yleisesti featurea, kuten henkilöjuttuja, kovilla sen sijaan politiikkaa ja taloutta. Sen sijaan Tuchman tarkasteli sitä, *miten*

uutistapahtuma tapahtuu toimittajille, jossa annettu aikaresurssi vaihtelee. Pehmeät uutiset ovat *ajattomia*. Kovat uutiset sen sijaan ovat *ajoittamattomia* tai *ennalta ajastettuja*. (1973, 117)

Vaikka uudet teknologiat, kuten Internet, eivät ole ratkaisevasti muuttaneet lähteiden kirjoa tai kansanvaltaistaneet julkisuutta (Barnoy ja Reich 2023, 1084), ne ovat saattaneet muuttaa tätä tapahtumisen tapaa. Tuchman kirjoittaa siitä, kuinka 1970-luvun radiouutisissa ja printtilehdessä oli teknologiasta johtuva ero uutisen tyypittelyssä: kun sanomalehtitoimitukseen tuli uutta ja merkittävää tietoa tapahtumasta, printin taitto piti laittaa uusiksi. Tämä oli silloisella teknologialla suuri ja tuskastuneisuutta aiheuttava työ toimituksessa, varsinkin jos se tapahtui monta kertaa illassa. Televisiossa sen sijaan luettujen uutissähkeiden muuttaminen aiheutti paljon vähemmän lisätyötä. Radiossa tarvitsi vain kirjoittaa luettava sähke uudelleen. Vuonna 1968 tapahtunut kansalaisaktivisti Martin Luther Kingin murha tyypiteltiin printtilehdissä *kehittyvinä uutisina*, televisiossa *pistemäisinä uutisina*, ylimääräisen työn mukaan. Näiden kahden lisäksi oli vielä *jatkuva uutinen*. Jatkovana uutisena ymmärrettiin esimerkiksi uutisointi lakimuutoksen käsittelystä Yhdysvaltojen kongressissa, jota seurattiin usean viikon ajan. (Tuchman 1973, 120; 123.) Uudet teknologiat ovat poistaneet printin taiton hankaluuden, sillä verkossa julkaistuja juttuja voidaan muuttaa ja korjailta mielin määrin vielä julkaisun jälkeen. Verkkosivuja myös personoidaan käyttäjille sopiviksi, jolloin uutissivuston etusivu voi olla erinäköinen eri käyttäjille.

Toimituksen rajalliset resurssit määrittelevät sitä, miten työtä tulisi kontrolloida. Barbie Zelizer (2005, 68) kuvailee journalismin rajallisuutta säiliönä tai satamakonttina, jota täytetään kerta toisensa jälkeen. Satamakontti on vertauskuva, jota voi helposti soveltaa printtilehden juttupaikkoineen. Paperisessa lehdessä on paikka pääjutulle, keskiaukeaman jutulle, kolumnille, ja pieniä tuhannen merkin kainalojuttuja ja tietysti mainoksia. Ahtaajanomaisesti toimittaja täyttää yhden tai useamman tyhjän juttupaikan tai ”uutisaukon”, ja yhdessä toimitusorganisaatio saa aikaan lehden, joka lähetetään eteenpäin painoon ja lopulta lukijalle. Kontti antaa rajan sille, milloin uutista on tehty riittävästi. Se estää liiallisen rönsyilyn. Yksittäiselle uutiselle asetettu raja (kirjoitettu merkimäärä tai radiossa minuuttimäärä) auttaa tai ohjaa toimittajaa siten myös esittämään uutistapahtumasta kaikista oleelliset asiat, koska rajallinen uutispaikka on

käytettävä tehokkaasti. Juttujen kirjoittamiseen tarkoitettu aiemmin mainitun kärjellä seisoivan pyramidin rutiini on tarkoitettu tämän oleellisuuden hahmottamiseksi. Samoin kokonaisen lehden mittakaavassa lehden sivumäärä asettaa käytännöllisen rajan sille, kuinka monta juttua tai mainosta lehteen mahtuu.

Zelizer kuvaa vuonna 2005 (69), kuinka säiliö on ollut koko ajan kutistumassa mainonnan tieltä. Hänen mukaansa uutisartikkelit lyhenisivät, tutkivat jutut vähenisivät, ja että ulkomaille sijoitettuja toimituksia suljettaisiin. Kuvaus pätee parhaiten paikallis- ja maakuntalehtiin. Verkossa ja valtakunnallisissa julkaisuissa sen sijaan säiliö on paisunut ennen näkemättömällä tavalla. Yksittäinen juttu voi olla kuin loppumaton papyrus-käärö, ja julkaisun verkkosivu voi samoin rullata päättymättä koskaan. Volyyymiä on valtavasti, mutta uutiset ovat pinnallisia. Verkossa säiliö ei ole niinkään kutistunut mainonnan *tieltä*, sillä suomalaisen uutisjournalismin mainostulot ovat romahtaneet 2000-2020 luvuilla. Ennemmin volyyymillä yritetään kättää yhä enemmän maksavia tilaajia ja saada liikennettä sivustoille, jotta ne olisivat houkuttelevammat mainostajille. Journalistista sisältöä tuottavat yhtiöt tavoittelevat entistä enemmän voittoa, ja volyymin lisääminen nähdään niissä keinona lisätä sitä (Tiffen, ym., 2013, 3). Toimittajaresurssien käyttäminen tuotteen volyymin ja toimitusnopeuden kasvattamisen on nähty johtavan ”kirnulismiin” (churnalism), jossa uutistehtaisiin syötetään materiaalia kahdelta ”liukuhihnalta” – PR-tiedotteista ja tietotoimistojen uutisista (Johnston ja Forde, 2017). Kirnulismi on eräänlaista uutiskannibalismia, jossa uutisia kierrätetään, kontekstoidaan uudelleen ja käytetään uuteen käyttötarkoitukseen.

Tuchmanin (1973, 124) ennakoimattomuuden kontrollista voi etsiä syvällisempiä viitteitä tälle kehityskululle. Hän kirjoittaa, että toimittajat aina hukkuvat tiedontulvaan, ja aina on enemmän mahdollisia uutisoitavia tapahtumia, kuin mihin mikään toimitus ehtii. Toimittajat uutisoivat pinnallisesti ja monesta asiasta, koska riski työn hukkaan menemiselle on pienempi, kuin jos käyttäisi aikaa ja vaivaa syventyäkseen asiaan, josta ei välttämättä tule juttua. Uutispäällikkö saattaa viitata kintaalla jutulle epäoleellisena, mutta nykyään päätöksenteon tueksi on tullut analytiikka. Päällikkö voi vedota konkreettisiin lukijatilastoihin ja sanoa, ettei tällaisia juttuja lueta, eivätkä ne siten tuota tuloja julkaisulle. Esimerkiksi Journalisti-lehti uutisoi 13.4.2023 Helsingin Sanomien luopuvan elokuva- ja radiosisältöjen arvioita kirjoittavista freelancereista taloudellisista syistä.

Myöhemmin Helsingin Sanomien päätoimittaja Erja Yläjärvi perusteli kulttuurijournalismin supistamista lehdessä sillä, että sitä ei lueta tarpeeksi (Helsingin Sanomat 18.8.2024).

Ilman lähdettä ei useinkaan ole uutista, joten toimitustyön rutiinit ovat muovautuneet lähteen ympärille. Rutiinit tähtäävät lähteen saamiseen juttua varten lähes hinnalla millä hyvänsä. Siirryn seuraavaksi käsittelemään tarkemmin journalismin suhdetta tietoon ja lähteisiin.

2.1 Journalismin suhde tietoon ja lähteisiin

Journalismin tiedonhankinnan käytännöt ovat lähtökohtaisesti hyödyllisiä, ja ne ovat kehittyneet tarpeesta kerätä ja välittää luotettavaa, yhteiskunnallista tietoa. Journalismilla on ollut keskeinen merkitys kansalaisten informoimisessa ja myös instituutioiden välisessä viestinnässä. Vaikka journalismin asema julkisuuden keskeisimpänä portinvartijana ja sen päiväjärjestykseen vaikuttavana toimijana on mediateknologian kehittyessä kaventunut, 1990-luvulla Internetiin ja myöhemmin 2000-luvulla sosiaaliseen mediaan avautuneet uudet viestimisen kanavat eivät ole syrjäyttäneet journalismia, eivätkä edes muuttaneet ratkaisevasti sen tiedonhankinnan käytäntöjä. Jopa silloin, kun journalismi menettelee yleisön mielestä epätyytyttävästi, sen tuottamia uutisia luetaan. Esimerkiksi klikkiotsikoista on sanottu, että niitä käytetään, koska ne toimivat (Suomen Kuvalehti 15.9.2024). Väitän, että journalismia luetaan klikkiotsikoista *huolimatta*, koska uutiset ovat tarpeellisia ja tärkeitä ihmisille.

Keskeistä tehtäväänsä varten journalismi tarvitsee tietoa, jota se työstää koneistonsa läpi ja välittää sitten yleisölleen. Tämä tieto ei synny toimituksen sisällä, vaan sen ulkopuolella, ja sitä varten toimitukset tarvitsevat lähteitä, kuten virkailijoita, lainsäätäjiä, kansalaisia tai julkkiksia kommentoimaan ajankohtaisia asioita. ”Uutinen ei ole se, että jotain tapahtuu, vaan mitä joku sanoo tapahtuneen tai mitä tulee tapahtumaan” (Sigal 1987, 15). Tiedonvälityksen näkökulmasta journalismi näyttäytyy koneistona tai systeeminä, jossa yksittäiset toimittajat ymmärretään helposti joko koneen käyttäjiksi tai jopa sen osiksi.

Ilman lähteitä ei ole uutisia, joten lähteillä on siten aina jonkinasteinen yliote journalismista. Herbert Gans (1979, 116) kuvailee tiedonhankinnan kuviota tanssiksi tai köydenvedoksi. Siinä askelkuviot ovat jotakuinkin molemmille osapuolille tiedossa, eli toimittajalla on käytössään massatiedotusväline, kuten lehti tai radio, ja lähteellä on tietonsa. Toimittajien intressi on hankkia tietoa, ja he näkevät ihmiset tiedon lähteenä. Lähteet itse näkevät tanssin mahdollisuutena ajaa omia etujaan, tuoda esiin omia ajatuksiaan tai ylipäänsä itseään (em. 116). Jos kuitenkin lähde irrottaa otteensa köydestä, ei toimittajalle usein juuri jää muuta mahdollisuutta kuin myöntyä leikin loppumiseen, eikä silloin uutistakaan synny. Toimittajat joutuvat näin altavastaaajiksi, koska he joutuvat turvautumaan samoihin tuttuihin ja saatavilla oleviin lähteisiin, jolloin heidän on työnsä sujuvuuden nimissä syytä suhtautua heihin asiallisesti tai alistuvasti. Jos tehtävistä suoriutuminen tai jopa journalismin instituution eloonjääminen riippuvat sen lähdeorganisaatiolta saamasta tiedosta, nämä saavat yliotteen journalismista. Tutkivissa jutuissa joskus voi lukea, että syytösten kohteena ollut kieltäytyi kommentoimasta, mutta näissä tapauksissa hän ei niinkään ole vain lähde, vaan kohde, jota tarkastellaan muiden lähteiden kautta, ja jolle kuitenkin tarjotaan mahdollisuus vastata syytöksiin.

Tanssin sijaan uutisten tarkastelu parasiittisena instituutiona (Tiffen ym. 2013, 1) kuvaa suhdetta yksipuolisena, jossa uutiset ovat Sigalin kuvailun mukaisesti toisten ihmisten sanoja ja tekoja. Uutisten laatu riippuu informaatioympäristöstä sekä siitä, kuinka hyvin journalismi osaa käyttää tuota informaatioympäristöä hyväkseen. Vastuu uutisissa esitettyjen faktojen paikkansa pitävyydestä ja mielipiteiden uskottavuudesta lankeaa lähteiden harteille, sillä toimittaja ei uutisten nopeatahtisen julkaisun puitteissa kykene varmistamaan tiedon oikeellisuutta (Tuchman 1978, 90). Esimerkiksi jos poliitikko sanoo ilmastonmuutosta huijaukseksi, toimittaja tyytyy välittämään tiedon poliitikon väittäneen niin. Hän kyllä voi ottaa yhteyttä johonkuhun toiseen ihmiseen, joka on nuo tiedot kerännyt vaikkapa tutkijana, ja esittää nuo molemmat puheenvuorot uutisessaan. Näin molempien osuudet tulevat jutussa esiin suorina sitaatteina tai epäsuoran kerronnan viittauksina. Hyvin harvoin toimittajat itse ovat ensikäden lähteitä, eli esimerkiksi silminnäkijöinä onnettomuuspaikalla tai ulkomaankirjeenvaihtajina raportoimassa havainnoistaan. Journalismin suhde lähteisiin on välineellinen, eli tietolähteisiin otetaan yhteyttä silloin, kun siitä on hyötyä uutisten tuottamiselle.

Lähteiden merkitys journalismille ei ole selvää vain toimittajille, vaan myös lähteille itselleen. Useimmat organisaatiot ovat tietoisia siitä, että ne hyötyvät journalistisesta mediajulkisuudesta, ja ne koettavat tietoisesti saada viestinsä läpi toimituksissa. Ne voivat pyrkiä tähän tarjoamalla toimitusten käytäntöihin sopivaa informaatiota, ja toimitusten sähköposteihin virtaakin valtoimenaan lehdistötiedotteita.

Journalismin vakiokommentaattoreiksi voidaan pyrkiä tarjoutumalla toimittajien haastateltaviksi aina tilaisuuden tullen, mutta tällaiseen asemaan pääsee kerrallaan vain pieni valikoima asiantuntijoita. Kilpailuetua voi yrittää saavuttaa tekemällä itsestään helposti saavutettavan ja mukautumalla toimittajien tiedonhankintakriteereihin, kuten aikapaineeseen. Esimerkiksi Ulkopoliittisen instituutin taannoinen johtaja Mika Aaltola kertoi nukkuneensa toimituksessa, jotta olisi kaiken aikaa saatavilla kommentoimaan Venäjän maahyökkäystä Ukrainaan (Suomen Lehdistö 9.5.2022). Jotkut ihmiset tai instituutiot saattavat toisaalta vältellä journalismin tuottamaa julkisuutta. Tutkivan journalismin toimitukset tekevät näkyviksi joko rikoksia tai kansalaisten oikeustajun vastaisia käytäntöjä niin yhteiskunnan instituutioissa kuin yrityksissäkin, joita koskevaa tietoa ei haluta antaa tai ainakaan kommentoida julkisesti. Julkisissa, kuten kunnallisessa politiikassa viranomaisilla kuitenkin on julkisuuslain mukainen velvollisuus kommentoida asioita, jotka sitä koskevat.

Olkoonkin vietävänä tanssissa tai muiden puheiden armoilla, journalismi ei kuitenkaan ole vaihtoehtotonta. Havainnot siitä, että journalismi on riippuvainen lähteistään antaa journalismista varsin epäitsenäisen kuvan. Riippuvaisuus lähteistä ei poista sitä seikkaa, että journalismin käytännöt antavat toimittajille vapauden päättää, mitä he lähteiltä kysyvät (perusteluja vaatiin ja painostamalla), ja millaiseen kontekstiin he lähteiden esittämät tiedot uutisissa asettavat. Tätä vapautta Risto Kunelius ja kumppanit (2009, 460) nimittävät taktiseksi vallaksi, joka kohdistuu lähteiden asemaan uutisessa horjuttaviin merkityksiin. Taktisen vallan vastinparina he puhuvat strategisesta vallasta, jonka kohteena ovat uutisessa kuvatut aiheet ja niitä koskevat päätökset. Kuneliuksen ja kumppaneiden päätelmä on, että journalismilla on paljonkin taktista valtaa, mutta ei juurikaan strategista valtaa. He vertaavat journalismin valtaa painekyllästettyyn puuhun: se värjää pinnan, mutta ei ulotu kuitenkaan ytimeen saakka.

Toimintaympäristö tai käsiteltävä aihe, johon taktista tai strategista valtaa käytetään, vaikuttaa tarjolla olevaan informaation määrään ja luonteeseen. Periaatteessa tiedonhankinnassa avautuu useimmiten runsaasti vaihtoehtoja, mutta uutistyyön nopean tahdin takia vaihtoehtojen määrää pyritään käytännössä rajaamaan ennakoimalla lähteiden käyttökelpoisuutta suhteessa uutisoitavaan aiheeseen ja sen tuottamiseen käytettävissä oleviin resursseihin. Mitä varmemmin ja nopeammin tieto on saatavissa, sitä parempi toimitukselle, ja mitä valmiimmassa muodossa lähteen tarjoama tieto on muokattavissa uutiseksi, sitä parempi toimitukselle. Tästä syystä on helpompaa turvautua tuttuihin lähteisiin sen sijaan, että pohtisi uusia lähteitä ja heidän tarjoamiaan näkökulmia. Vaikka toimittajat ymmärtävät vaihtoehtoisten lähteiden ja niiden diversiteetin hyödyllisyyden ja vieläpä eettisen arvonkin, he kuitenkin pitäytyvät tutuissa lähteissä. Käytännössä toimittajat hylkäävät usein vaihtoehtoiset lähteet, koska he pitävät niitä riskialttiimpina ja vähemmän luotettavina, koska ne eivät ole tuttuja. Tällä tavoin varmistutaan siitä, että niistä ei tulekaan tunnettuja. Tätä kutsutaan ”tuttuuden paradoksiksi” (Barnoy ja Reich 2023, 1084).

Journalismin lähdekäytännöt ovat suurelta osin ennakoitavia ja perusteltavissa alan ammattinormeilla, kuten Journalistin ohjeilla. Joissain tilanteissa journalististen medioiden uutiskilpailu voi johtaa tilanteisiin, joissa toimitukset etenevät ennako-odotusten vastaisesti, ja joissa journalististen valintojen oikeutus voi osoittautua kyseenalaiseksi. Uutistapahtuman seuraaminen voi kehittyä suorastaan vimmaiseksi, jota toimittajien ammattislangissa kutsutaan ”uutiskiimaksi”. Tästä esimerkki on kesällä 2022 pääministeri Sanna Marinin juhlimisvideon uutisointi. Tiedonhankinnan näkökulmasta siinä hyvin kyseenalaista oli Iltalehden julkaisema juttu, jossa nimetön ääniteknikko väitti tunnistaneensa spektrianalyysin perusteella videolla jonkun huutaneen ”jauhojengi”, mikä uutisessa tulkittiin merkiksi siitä, että juhliassa olisi käytetty huumeita (Iltalehti 18.8.2022). Tutkin tuolloin itsekin videon ääniraitaa, eikä sen spektrianalyysistä voinut mitenkään erottaa yksittäisiä sanoja, saati tavuja.

Journalismi siis kontrolloi ennakoimattomuutta rutiinien avulla ja on altavastaajan roolissa lähteittensä kanssa, mutta kuitenkin kykenee soveltamaan taktista valtaa niihin. Tällä kaikella on seurauksensa. Seuraavaksi siirryn arvioimaan mitä nämä journalismin ominaisuudet saavat aikaan.

2.2 Lähdekäytäntöjen seurausten arviointia

Jotta journalistiset mediat pystyisivät täyttämään sekä määrälliset että laadulliset tuotantovaatimuksensa joka päivä, niiden suhde yhteiskunnan instituutioihin, kuten eduskuntaan, ministeriöihin ja tutkimuslaitoksiin on erityisen läheinen. Tämä johtaa rakenteellisella tasolla lähteiden eliittivetoisuuteen. Tämän voi todeta journalististen julkaisujen verkkosivujen etusivuja selaamalla. Lukijaa vastaan tulee lähteinä presidenttejä, tutkimuskeskusten johtajia, taloustieteilijöitä, kansanedustajia ja niin edelleen. Laaja tutkimusten joukko osoittaa havainnon yleisyyden (ks. esim. Manninen 2017; Turcotte 2016; Rafter 2014; Sahin 2014; Ampuja 1997).

Tavallisten kansalaisten, eli tavisten, rooli journalismissa on antaa kasvot ilmiölle tai herättää tunteita (Ampuja 1997, 39–40). Tällaisia ovat esimerkiksi kadulta tavatut gallupeihin vastaajat, perheenäidit kertomassa arjestaan, lapset kertomassa kokemuksistaan koulussa tai autoilijat kertomassa bussilakon vaikutuksista. Enimmäkseen taviksia käytetään kuvaamaan arkista elämismailmaa, mutta Marko Ampuja (1997, 41) kuvailee, että kansalaista voi käyttää myös ideologisten uutiskehysten mukaisesti korostamaan tapahtuman traagisuutta. Tapahtuman seurausten tuominen henkilökohtaiselle tasolle ja siten tunteiden herättäminen yleisössä korostaa tapahtuman merkityksellisyyttä ja uutisarvoa?

Eliitin edustajat ovat enimmäkseen miehiä, ja miehiä ylipäänsä on määrällisesti enemmän lähteinä, kuin naisia. Lähteinä naiset kertovat yksityiselämästä, terveydestä, silminnäkijähavainnoista (Ross ym. 2016; Kjellmann ym. 2020, 30). Tämän ratkaisemiseksi on ehdotettu, että toimittajien ja toimituksen diversiteetti voisi vaikuttaa tasa-arvoistavasti miesten ja naisten kuulemiseen. Cory Armstrongin (2004) mukaan naisten osuus uutisten lähteinä korreloi tilastollisesti kirjoittajan sukupuolen kanssa, ja myös Ross ym. (2016, 839) totesi naisten valitsevan todennäköisemmin naisen lähteeksi. Kuitenkin Suomessa lähdevalikoimassa on enemmän miehiä siitä huolimatta, että toimittajissa miehiä ja naisia oli yhtä paljon (Kjellmann ym. 2020, 7). Tämä kiellii siitä, että toimittajan sukupuoli ei vaikuta vahvasti lähteen valintaan ainakaan suomalaisessa journalismissa. Sukupuoli ei ylitä ammatillisia normeja.

Jos kerran tavanomaisessa tai valtavirtaisessa journalismissa kuullaan eliittiä kautta linjan, niin mikä on tilanne niin kutsutussa vaihtoehto- tai vastamediassa, joka nimenomaan pyrkii erottautumaan yhteiskunnan vallassa olevista rakenteista? Vuosina 1994–2014 toiminut brittiläinen vaihtoehtomedia SchNews² pyrki valitsemaan lähteikseen vastaaliittia valtavirtaisen eliitin sijaan. Samalla SchNews tuli järjestäneeksi vastaaliitin hierarkkisesti samalla tavoin kuin valtavirtamedia teki perinteisille eliittilähteille. Alimmana hierarkiassa olivat ”ei-poliittiset ja yhteiskunnallisesti passiiviset kansalaiset”. Vastaavasti hierarkian yläpäähän asetettiin suorassa toiminnassa mukana olevat ”vastaaliitin” toimijat. Lähteitä arvioidessaan toimittajat painottivat yhteistä ideologista pohjaa, jonka myötä tietolähteiksi pyrittiin valitsemaan ensisijaisesti vasemmistolaisia tai anarkisteja. (Atton ja Wickenden 2005) SchNewsin strategia valita tietolähteiksi yhteisen ideologisen pohjan omaavia muistuttaa itse asiassa läheisesti puoluelehteä. Näilläkin julkaisuilla oma eliittinsä, joiden tekoja ja puheita uutisoidaan. Tällä eliitillä on oman yhteisönsä keskuudessa arvostettua pääomaa ja se muodostaa sisimmän piirin, jossa rakennetaan ihmisten verkostoa. Valtavirtaisen, puolueisiin sitoutumattoman journalismin ideologinen pohja on anarkistijulkaisua laajempi tai ainakin vaikeammin löydettävissä julkaisujen sivuilta. Enemmänkin suomalainen journalismi kuvastuu mielipiteettömänä. Journalismi ei kutsu samalla tavoin avoimen poliittiseen toimintaan, kuten SchNews, jossa tiedotettiin talonvaltauksista ja mielenosoituksista. Ehkä pitäisi, sillä jos ja kun valtavirtainen journalismi on sitoutunut demokratiaan, se voisi esimerkiksi kovasanaisesti käskeä kansalaisia ylipäänsä äänestämään.

Yllä kuvatun kaltaiset journalismin vinoumat ovat ongelma, koska monimutkaisessa yhteiskunnassa väestöryhmät saavat tietoa toisistaan journalismin avulla. Näitä ihmisryhmiä ovat yhteiskuntaluokat, eri sukupuolet, maantieteellisesti toisistaan erillään asuvat

² SchNewsiä ei pidä ottaa samanlaisena vasta- tai valeuutisjulkaisuna kuin vaikkapa pahamaineista MV-lehteä. Schnews oli aktivistien ylläpitämä uutissivusto, jolla julkaistiin toiminnassa mukana olevien ihmisten kirjoittamia artikkeleita. Vielä nykyäänkin toiminnassa oleva MV-lehti sen sijaan kierrättää valeuutisia, joiden alkuperä on muualla. SchNewsin toiminnan juuret olivat ihmisissä ja suorassa aktivistitoiminnassa, kun taas valeuutisjulkaisulla ei ole samanlaista ruohonjuuritason toimintaa. Samansuuntaisesti valtavirtaisen journalismin juuret ovat ihmisten toiminnassa, ja journalismi toimii lähellä niitä ihmisiä, joista tekee uutisiakin.

ja niin edelleen. Tämä sisältää myös yhteiskunnan instituutiot, kuten virastot, yritykset, oikeuslaitokset ja päätöksentekuelimet ynnä muut. Siten on ongelma, jos jokin osa yhteiskunnasta jää stereotyyppisen tai yksipuolisen uutisoinnin jalkoihin. Tuchman (1978, 42) kirjoittaa kuinka massamedia, journalismi mukaan lukien, mutta esimerkiksi myös mainonta ja televisiodraama, työskentelevät symbolien kanssa. Näiden symbolien representaatio ei välttämättä ole ajan tasalla. Tuchman antaa esimerkin, että 1950-luvun televisiodraamassa yhdysvaltalainen perhe sijoitetaan ylempään keskiluokkaan, joka asuu lähiössä omassa talossaan. Tällainen perheyksikkö ei kuitenkaan ollut yleisin perheen muoto tuohon aikaan, mutta sitä pidettiin ihanteellisena. Se mikä jää tuon stereotyyppin ulkopuolelle, joko tulee symbolisesti annihiloituksi, eli tuomitukseksi, trivialisoiduksi, tai poisjätetyksi. Massamedian, siis myös journalisminkin välittämään vinoutuneeseen kuvaan ei pitäisikään suhtautua ”vinoutumana” tai ”vääristymänä”, sillä uutiset rakentavat todellisuutta sen sijaan, että ne peilaisivat sitä täydellisenä. Enemminkin uutiset vahvistavat ja uusintavat yhteiskunnan vallalla olevia arvoja – ei siis välttämättä arvoja, joita ihmisten mielissä olisi tilastollisesti ja määrällisesti eniten, vaan niitä, joilla on yhteiskunnassa valtaa.

Massamedia heijastelee siis vallalla olevia yhteiskunnallisia arvoja. Tuchman käytti symbolisen annihilaation teoriaa tutkiakseen uutisointia naisten aseman parantamiseen pyrkivästä liikkeestä. Liikkeen alkuaikoina uutiset kuvasivat liikehdintää ”naurettavina rintsikoiden polttajina” (Tuchman 1978, 184). Teoria on ollut ahkerassa käytössä ja sillä on tutkittu esimerkiksi kuinka yhdysvaltalaisissa uutisissa seksuaalisen väkivallan uhrin jäävät altavastaajiksi (ks. Deavours ym. 2023). Symbolista annihilaatiota ei kuitenkaan pidä ottaa täydellisen kielteisenä asiana, joka pitäisi siivota pois journalismista, vaan journalismin ominaisuutena. Nimittäin niitä samoja poisjättämisen, trivialisoinnin ja tuomitsemisen elementtejä voi aivan hyvin nähdä sovellettuna ”terveyshuuhaaseen”, disinformaatioon tai sotapropagandaan. *Journalismi on varsin resilientti kestämään kaikenlaisia muutoksia, myös sellaisia, joiden puolella toimittajat itse ovat.* Tämä resilienssi on ruumiillistunut aiemmin mainittuna käsien levittelynä, kun olen keskustellut toimittajien kanssa sukupuolten representaation tasapuolisuudesta. Kuten Theodora Maniou ja kumppanit (2017) kirjoittavat, toimittajat kyllä ymmärtävät vaihtoehtoisten lähteiden tärkeyden, mutta silti päätyvät samoihin lähteisiin.

Jotta voisin päästä lähemmäksi toimittajayksilön suhdetta rutiineihin ja samalla ymmärtää journalismin resilienssiä, sen puolustautumista muutoksilta, mutta myös muutoksen hyväksymistä, käsittelen journalismia kenttäteorian ja Pauliina Penttilän (2021 b) väitöskirjassaan esittämän journalismiprofession kentän sisäisen dynamiikan mallin avulla.

2.3 Journalismin muutoksen ja pysyvyyden ymmärtäminen

Kun miettii, kuinka samannäköisenä journalismi on pysynyt läpi historian, se voi aluksi vaikuttaa muuttumattomalta monoliitilta. Päinvastoin: se, että 1920-luvun ja 2020-luvun uutiset ovat molemmat tunnistettavissa journalismiksi kertoo sen muuntautumiskyvystä ja sopeutumisesta toimintaympäristöönsä. Tosin jotkut asiat myös pysyvät samoina, kuten aiemmin mainittu uutisten eliittivetoisuus.

Tämän tutkielman kannalta oleellista on ymmärtää toimittajayksilön suhdetta muutokseen ja pysyvyyteen. Pauliina Penttilä (2021 b) tutki väitöskirjassaan journalismiprofession sisäistä dynamiikkaa. Hän muodosti mallin, joka jaottelee journalismin kentän uudelleenmäärittelyä. Journalismin professio ylläpitää, puolustaa sekä määrittelee kenttäänsä uudelleen. Nämä kolme elementtiä tapahtuvat jatkuvassa toistossa.

Kenttäteoria on analyttinen työkalu ja tapa katsoa sosiaalista maailmaa, kuten journalismia, mutta myös politiikkaa, uskontoa tai perhettä. Kenttä on eräänlainen peli, ikään kuin nurmikenttä, jolla on pelaajansa ja sääntönsä. Journalismin kenttään kuuluvat kaikki yksilöt ja instituutiot, jotka osallistuvat journalismiin. Journalismin kentällä pelaavat toimittajat itse, mutta myös lukijat, lähteet tai poliitikot. Kentät vaikuttavat toisiinsa, eli journalismin kenttä tulee vaikutetuksi ja vastavuoroisesti vaikuttaa muihin kenttiin. Kentän sisällä toimivilla toimittajilla, kuten myös muilla toimitusorganisaation jäsenillä, on paljon kentän sisällä arvostettua sosiaalista ja kulttuurista pääomaa, ja heillä on siten valtaa kentällä. (Baisnée ja Nollet, 2020)

Kenttää yhdistää doxa, ”pelin henki”, yhteinen tietämisen tapa. Doxa on niitä päivänselviä ja sisäistettyjä asioita, joiden avulla kenttä ymmärtää itseään. Se sisältää julkilausuttuja ja sanoitettavissa olevia sääntöjä, mutta myös kirjoittamattomia ja rivien väleissä

olevia sääntöjä. Journalistisen doxan yksi tärkeimmistä osista on käsitys siitä, mikä ymmärretään uutiseksi, mutta myös yleisemmin se, mikä on kentällä arvostettua tai hyljeksettä. Penttilä antaa esimerkin kovia skuppeja käärivistä toimittajista ja naistenlehtien feature-toimittajista, joista ensimmäinen on arvostetumpi. (Penttilä 2021 b, 34). Kun uransa alkupuolella oleva toimittaja tulee toimitukseen, hän ei ole vielä välttämättä sisäistänyt journalistista doxa, tai hänellä saattaa olla virheellinen, ehkäpä elokuvista tuttu ymmärrys siitä, miten toimittajan kuuluu toimia. Talon tapoja ja työtä opetellessaan hän saattaa tietämättään joutua törmäyskurssille kirjoittamattomien sääntöjen kanssa, vaikkapa istumalla autoon kuljettajaksi. Monissa toimituksissa yleisenä käytäntönä on, että keikalle lähtiessä kuvaaja ajaa ja toimittaja istuu kartturina. Virhe on helposti korjattu. Juttutehtävien karttuessa ja otsikoita kirjoittaessaan hän alkaa sisäistää sitä, mitä pidetään hyvänä otsikkona millekin aiheelle. Hyvä otsikko alkaa tulla selkärangasta – habitus yhdistää toimijan kenttään. Habitus on kehollistunutta tietoa doxasta. Journalismissa toimittajan habitus perustuu hänen asemaansa toimituksessa ja hänen kokemuksiinsa journalismin toiminnasta.

Doxa ei kuitenkaan ole muuttumaton, vaan kentän sisällä käydään kamppailua siitä, mitä pidetään hyvänä tai vääränä, oikeana tai harhaoppisena toimintatapana (Penttilä 2021 b, 34). Kentällä toimiminen ei siis ole pelkästään vallalla olevien rakenteiden ylläpitämistä, eikä se ole täydellisen tiedostamatonta toimintaa. Harhaoppisena pidetään esimerkiksi juttujen sepittämistä. Alan hyväksymän eettisen normin mukaisesti journalismin tulee olla todenmukaista, eikä vain perustua tositapahtumiin. Aamulehdessä työskennelleen Matti Kuuselan tapaa kuvailla ja tarinallistaa juttujansa mielikuvitustaan käyttämällä pidettiin kovin vahingollisena ja vääränä toimintatapana (ks. Journalisti 25.3.2024). Käsitys mikä on sopivaa ja mikä ei oli muuttunut Kuuselan toimittajauran aikana ja Kuuselan tapa käyttää sepitettä tuli kyseenalaiseksi, kun journalismilta on alettu vaatia enemmän ja enemmän uskottavuutta. Erikoista kyllä, lukijoiden kommentteja sosiaalisesta mediasta lukiessa vaikutti siltä, että jotkut heistä kyllä pitivät Kuuselaa moitteettomana ja ensisijaisesti hyvänä kirjoittajana. Se mitä pidetään harhaoppisena yhdessä ihmisten piirissä, toisessa se voi olla aivan kiitettävää toimintaa. 1980–1990-luvuilla featurejournalismissa täysin tavanomainen toimintatapa voi toisena aikana olla moitittavaa.

Doxan ollessa epäsuorasti havaittavissa ja rivien väleissä, ideaalit sen sijaan ovat julki-lausuttuja periaatteita. Journalismissa yleisesti ne ovat objektiivisuus, ajankohtaisuus, eettisyys ja yhteiskunnan palveleminen. Näillä periaatteilla perustellaan ja oikeutetaan toimintaa, mutta niiden määritelmät ja tavoitteet voivat muuttua ajan ja ympäristön mukaan. Nämä tulkinnat ideaaleista ovat osa doxaa. (Penttilä 2021 b, 21; 34.) Tausta-keskusteluitteni perusteella tulkitsen, että sukupuolten representaation tasapuolisuus on kyllä ideaali tai ainakin hyväksytty päämäärä, jolla perustellaan toimintaa joskus, kuten gallupien vastaajia kadulta etsiessä. Tasa-arvon ideaali sai myös aikaan joissain isoissa toimituksissa sen, että lähteiden sukupuolia alettiin laskea. Tasavertaisuus ehkä asettuisi eettisyyden ideaalin alle, mutta voi olla, että se on liian suuressa ristiriidassa muiden ideaalien ja ylipäänsä journalistisen doxan kanssa. Tai jokin tasa-arvon toteutta-misen käytännöissä, siis teoissa on ristiriidassa doxan kanssa.

Performatiivisuuden teorian mukaan ihmiset tuottavat todellisuutensa teoissa, eli per-formatiiveissa. Teoilla on tiedostettu päämäärä, mutta ne ovat samalla toisille ihmisille suunnattuja esityksiä. (Penttilä 2021 b, 51.) Tai jos teot eivät ole tietoisesti suunnattuja esityksiä, ikään kuin ”katsoppas kun teen näin”, niin ainakin niitä havainnoimalla muut ihmiset tulevat ammentaneeksi tietoa toisten teoista. Suurin osa teoista on uusintavaa, eli se tuottaa ja ylläpitää vallitsevaa järjestystä (Penttilä 2021 b, 51). Vallitseva käsitys tulee lukemattomien toistojen avulla itsestään selväksi, luonnolliseksi, jolloin sitä voi olla vaikea havaita. Sillä on kuitenkin syynsä, miksi ylipäänsä jostain käsityksestä tulee vallit-seva: se on alun pitäen tuottanut jollekin ihmisryhmälle hyödyllistä tai toivottua pää-määrää. Voi kuitenkin käydä niin, että ajan saatossa vallitseva tila aiheuttaa kielteisiä vaikutuksia, jolloin niitä saatetaan alkaa koetella. Silloin näistä itsestään selvyyksistä tu-lee ilmeisempiä. Tai voi olla niinkin, että käsitys alkujansa on aiheuttanut jonkin ihmis-ryhmän sivuun työntämisen yhteiskunnassa. Kun aiemmin marginalisoitu ihmisryhmä saavuttaa hyväksytyyn tai näkyvän aseman, vain heidän näkyvyytensä voi aiheuttaa kamppailua käsityksissä.

Sukupuolten representaation tasapuolisuuden ideaali vaikuttaa ikään kuin tökkivän journalismin kenttää ulkopuolelta, mutta kenttä kuitenkin joiltain osin vastustaa sitä. Käsittelen Penttilän journalismiprofession kentän sisäisen dynamiikan mallia ymmär-tääkseni paremmin yksilön näkökulmasta tätä muutoksen vastustamista ja

hyväksymistä. Malli koostuu kolmesta osasta: dynaamisesta, ideaalisesta ja riittävästä toistosta. Nämä toiston tyypit kuvaavat yksilön toimintaa.

Suurin osa toiminnasta toimituksissa on **riittävä toisto**. Se ylläpitää journalismia ja tekee siitä jatkuvaa, pysyvää. Penttilä kuvaa toimituksen riittävä toisto juttutehtaana. Tehtaassa uutistahti oli tiukka, mutta toiminta ei välttämättä näyttänyt kireältä, vaan toimittajilla oli aikaa ideoida, vitsailla ja tehdä työtä hyvin itsenäisesti. Juttutehdas voi yhtäältä olla liukuhihnamaista toimintaa, joka jättää toivomisen varaa, mutta myös luotettavaa ja jatkuvuutta tuovaa. Työn reunaehdot ohjaavat tehtaassa työskentelevien toimittajien tekemistä. Reunaehdot olivat Penttilän mukaan niin itsestään selviä, ettei niistä tarvinnut työssä puhua, mutta ne pystyttiin sanoittamaan helposti tutkijan niistä kysyessä. Selkeimmät reunaehdot olivat työaika, jutun merkkimäärä ja puhelimella lähteen tavoittelu. (Penttilä 2021 b, 116–118). Toimitusorganisaation asettamat rakenteelliset reunaehdot ovat toimitukselle annetut resurssit, kuten palkattujen toimittajien määrä. Journalismiin vaikuttaa myös ympäröivä yhteiskunta ja sen asettamat odotukset. Yleisö odottaa journalismilta ajankohtaisten yhteiskunnallisten asioiden raportoimista, toisaalta poliitikot toivovat omille viiteryhmilleen tärkeiden asioiden käsittelemistä mieluiten itselleen suotuisassa valossa.

Toimitus uusintaa ja määrittelee itseään riittävällä toistolla. Sen on riittävästi toteutettava ideaaleja, jotta toimintaa voi kutsua journalismiksi. Riittävällä toistolla journalismi säilyttää autonomiansa. Riittävä tarkoittaa toisinaan sitä, että toiminta ei aivan vastaa kaikkia odotuksia. Toimituksissa riittämättömyyden tunne ei pysy aina piilossa vaan se tiedostetaan, ja sitä pyritään sietämään turhautumisesta huolimatta. Riittävä toisto perustellaan journalismin ideaaleilla kuitenkin tietäen, että ne eivät välttämättä toteudu. Penttilän mukaan riskinä on luutumisen, eli toiminnassa uusinnetaan ideaaleja, vaikka muu ympäröivä yhteiskunta vaatisi journalismilta muunlaista toimintaa. (Penttilä 2021 b, 210–211)

Ideaalinen toisto pitää huolen ideaalien toteutumisesta, ja toimittajille onkin tärkeää pitää näistä ideaaleistaan kiinni. Ideaalisen toiston tehtävä on puolustaa journalismin olemassaoloa ja paikkaa yhteiskunnassa. Äärimmäinen esimerkki tästä oli Ilmajoki-lehden päätoimittajan Terhi Pirilä-Porvalin irtisanoutuminen tämän jouduttua

kuntapoliitikkojen ja oman lehtensä hallituksen painostamaksi. (Penttilä 2021 a, 74). Ideaalista toistoa voi toki harjoittaa kevyemminkin. Ideaalista toistoa voi esimerkiksi olla se, kun toimittaja vastustaa lähteen halukkuutta mainostaa yrityksensä tuotteita samalla, kun hän kertoo jostain alansa ilmiöstä. Kuitenkin kuten aiemmin kirjoitin, tulkinnat ideaaleista vaihtelevat. Ideaalista toistoa tulee ehkä katsoa aina kontekstissaan ja pohtia toimijan kannalta, mitkä ovat hänen tulkintansa ideaalista. Ideaalit ovat eräänlainen tukipylväs, joihin voi nojata, jolloin ne antavat itsevarmuutta toimittajalle puolustautua ja säilyttää autonomiansa.

Ideaalinen toisto on journalismin kentän puolesta kamppailua, ei niinkään sen muuttamista. Se ei yritä muuttaa ideaaleja, vaikka muu yhteiskunta saattaisi sitä odottaakin. Ideali toistaminen kohdistuu vallitseviin journalistisiin käytäntöihin. Se sisältää käytäntöihin kohdistuvaa reflektiota ja kritiikkiä ja on jollain tasolla tietoista. Myös muiden, kuin vain toimijan, on tunnistettava toiminta kriittiseksi. (Penttilä 2021 a, 213–214; 170).

Dynaaminen toisto pyrkii muuttamaan journalismin käsitystä itsestään. Siinä missä riittävä toisto säilyttää kenttää, ideaalinen toisto puolustaa sitä, dynaaminen toisto pitää kentän elinvoimaisena. Se on heterodoxista, eli suhtautuu ympäröivään yhteiskuntaan uteliaana. Omaa kenttää hallitsevaa doxaä pidetään vain yhtenä monista. Uhaksi dynaamisessa toistossa muodostuu liiallinen muutos, jolloin journalismia ei enää tunnista itselleen (Penttilä 2021a, 215–216). Journalismin kenttä ei suinkaan ole muuttumaton, vaan sitä on mahdollista muuttaa. Penttilä kuvaa kenttää hämähäkin verkkona, jossa ideaalit ovat vahva koossa pitävä seitti. Dynaaminen toisto luo uusia muotoja verkkoon, muttei hajota sitä. (emt., 219).

Dynaaminen toisto on mahdollista, jos yksilöllä on vahva autonomia, myös rakenteellisen autonomian yli. Yksilöllä on oltava myös kyky kuvitella, mitä journalismi voisi parhaimmillaan olla. Dynaamista toistoa tarvitaan, jotta journalismi voisi vastata paremmin muuttuvan yhteiskunnan tarpeisiin ja siten puolustaa paikkaansa siinä (Penttilä 2021 b, 216; Penttilä 2021 b, 75). Yksilöllä lienee myös oltava mielipide siitä, mitä journalismin pitäisi olla, ja selitys sille, miksi journalismi ei yllä tavoitteeseen. Dynaamisessa toistossa ideaaleihin voidaan suhtautua kriittisesti ja kyseenalaistaa ne, tai puuttua ideaalien tulkintoihin. Jos ideaalien tulkinta ei perustu vain journalismin sisäisen kentän, vaan

esimerkiksi lukijoiden ja lähteiden käsityksiin, ne voivat toteutua täydellisemmin. Silloin lukijat, lähteet ja ehkä toimittajatkin nyökyttelevät päätään kuin sanoen ”näinhän tämän asian kuuluisi itse asiassa mennäkin”.

Penttilä kirjoittaa tutkimuskohteenaan olleesta lehdestä, että viikonvaihdeseivut muodostivat allodoxan, vastavoiman tavalliselle tekemisen tavalle (Penttilä 2021 a, 75). Tuchmanin tyypittelyjen näkökulmasta Penttilän kuvailemat viikonvaihdeseivut olivat ajattomia, featurea, kuten jutut nenäliinojen valkaisun tarpeellisuudesta ja lentokoneiden huoltamisesta. Uutistehtaassa sen sijaan tuotettiin ajoittamattomia tai ennalta ajatettuja uutisia. Dynaamisen toiston juttujen tapahtumisen tapa toimittajille olivat riittävästi toistoon verrattuna erilaisia ja aikaresurssia oli paljon. Penttilän malli osoittaa, että toimittajayksilöllä on valtaa muokata kenttää, ja Penttilän aineiston viikonvaihdeseivut

Dynaaminen toisto tuo mieleen kirjallisuuden tutkimuksesta tutun termin, katakhresiksen. Se tarkoittaa sanan ”väärin käyttämistä”, mutta siten, ettei tulos ole välttämättä epätyytyttävä tai varsinaisesti väärin. Päinvastoin sanan merkitys voi paremmin osua maaliinsa, jolloin uudenlaiset ja piilevät eksistentiaaliset alueet tulevat ilmi. (Striphas, 2015, s. 397) Yksinkertaisimmillaan katakhresis tarkoittaa sanaleikkejä, kuten puutuasanan käyttämisenä tarkoittamaan jotain muuta kuin tunnottomuutta kädessä, vaan vaikkapa kovasta työstä känsöittyneitä käsiä, jotka muistuttavat puun kaarnaa. Journalismin kontekstissa katakhresis voisi tarkoittaa esimerkiksi objektiivisuuden ideaalin ottamista kirjaimellisesti ja siten murhaajan kuulemista kirjaimellisesti tasa-arvoisena lähteenä, kun toimittaja uutisoi oikeussalista murhatapauksen käräjäoikeutta. Yleensä tällainen toiminta soveltuu true crimen -genreeseen, eikä uutistyöhön.

Ei kuitenkaan riitä, että yksi ihminen tai parikaan tulkitsee ideaalia uudella tavalla, vaan muutos vaikuttaa tapahtuvan hitaasti. Tällainen kulmakarvoja nostattava toiminta käräjäoikeudessa törmäisi todennäköisesti uutispäällikköön, joka kieltäisi toimittajaa ajamalla näin kovaa vastavirtaan, tai viimeistään päätoimittajan nuhteeseen. Journalismin tutkimuksen kontekstissa dynaamisesta toistosta voidaan puhua myös journalismin toimintasääntöjen rikkomisena (Heikkilä ym. 2012). Toimintasäännöt vastaavat riittävästi toistoa päivittäisessä ja arkisessa työssä, mutta ne venyvät tilanteen niin vaatiessa. Venyminen on yleensä väliaikaista, jolloin toimitustyö palaa noudattamaan

toimintasääntöjä tilanteen mentyä ohi. Arkisen yläpuolella ovat journalismin päämääräsäännöt, jotka muistuttavat Penttilän kuvaamia ideaaleja, joilla perustellaan journalismin paikkaa yhteiskunnassa. Olenkin pohtinut millainen toiminta aiheuttaa *hävitystä* journalismin kentällä, jolloin toimija alkaa ajatella, ettei peli ole pelaamisen arvoinen. Milloin toimintasääntöjen venyttäminen aiheuttaa sääntöjen napsahamisen poikki? Tai millaiselta näyttää toiminta, joka *synnyttää* uutta, eli peli avautuu?

Vaikuttaa siltä, että uutiset, joissa rutiinit kontrolloivat tiukimmin ennakoimattomuutta vastustavat hanakasti muutosta. Allodoxisessa toiminnassa, joka tällä erää näyttää featurelta, on enemmän aikaa ja vapautta toteuttaa journalismia oman pään mukaan. Kysymys kuuluu, miten uutisissa doxa vastaan voi toimia ilman, että se aiheuttaa hävitystä kentällä? Miten kotimaan taloutta voisi käsitellä uutisissa jotenkin muutoin kuin kuulemalla ekonomistia, vaihtoehtoisesti vaikkapa antropologia? Miten sitä voisi käsitellä nimenomaan uutisissa ilman, että tulisi työnnettyksi ajattomaan featureen? Aiheuttaisiko se hävitystä tai sääntöjen venymisen katkeamiseen asti?

Luvun loppuun solmin lankoja yhteen. Olen esittänyt, kuinka journalismin tiedonhankinnan rutiinit ovat lähtökohtaisesti hyödyllisiä, ja niillä kontrolloidaan ainaista liiallista työtä. Koska maailmaa ei voi esittää sellaisenaan, on tehtävä valikointia uutistapahtumien kesken ja niiden esittämisen tapojen kesken. Valikointiin olennaisesti vaikuttaa journalismin keskeinen tehtävä yhteiskunnallisen tiedon välittämisessä. Toimitustyön rutiinit ovat muovautuneet siten, että ne aiheuttavat journalismissa muun muassa eliitivetöisuuden ja sukupuolten epätasaisen representaation. Uutiset siis rakentavat sosiaalista todellisuutta sen sijaan, että ne olisivat yksi yhteen tietoa todellisuudesta. Journalismi itse ylläpitää ja muuntaa itseään jatkuvassa toistossa, kamppailien ulkoisten vaikutusten ja toimintaympäristönsä kanssa. Kamppaillessaan journalismi sopeutuu ympäristöönsä. Journalismin kentällä kuitenkin kipuillaan journalismin ominaisuuksista, jotka katsotaan haitallisiksi sekä sen sisällä että ulkopuolella. Siinä missä journalismi sopeutuu teknologian muutokseen, se ei kykene muuttamaan haitalliseksi katsomia ominaisuuksiaan, vaikka haluaisi. Kentän sisällä toimittajayksilöllä on mahdollisuus vaikuttaa kenttään, mutta tällä hetkellä vaikuttaa siltä, että yksilön vaikutus ei ulotu uutisiin, jossa työn kontrolli on erilainen, kuin featuressa. Nämä asiat mielessäni siirryn tutkimusasetelmaan.

3 TUTKIMUSASETELMA

Tämän tutkielman tarkoitus on selvittää toimittajayksilön toimintaa suhteessa tutkimuskirjallisuudessa dokumentoituihin rakenteellisen tason vinoumiin ja niitä tuottavaan työn kontrolliin, mutta myös journalistisen kentän sääntöihin. Tutkimuskysymykseni ovat:

1 Millainen suhde on toimittajayksilön ja työn kontrollin välillä?

2 Millainen on työn kontrollin ja ideaalien välinen suhde?

3 Millainen on sukupuolten representaation vinouman ja ideaalien välinen suhde?

Jotta pääsen käsiksi rakenteellisen vinouman ja toimittajayksilön suhteeseen, minun on selvitettävä ensin tutkimuskirjallisuudessa todettua väitettä, että työn kontrolli vaikuttaa valittuihin lähteisiin. Millaisena työn kontrolli näyttäytyy arjessa? Tähän vastauksen saatuani selvitän sitä, millä perusteilla valintaa tehdään ainaisen liiallisen työn seasta. Sitä etsin selvittämällä työn kontrollin ja ideaalien välistä suhdetta. Tämän jälkeen voin käsitellä sitä, miten sukupuolten representaation vinouma sijoittuu näihin ideaaleihin.

3.1 Aineiston tuottaminen

Tutkimuskysymyksiin vastatakseni suuntasin huomioni mikrotasolle toimittajayksilön arkeen. Tutkimuskohteekseni valitsin erään pirkanmaalaisen paikallislehden. Lehdellä on viikoittain ilmestyvä paperilehti, sekä tilaajien saatavilla oleva verkkosivut. Pieneen toimitukseen kuuluu toimittajia, päätoimittaja sekä hallinnollisia työntekijöitä, jotka hoitavat esimerkiksi kirjanpitoa ja mainosmyyntiä. Tutustuessani lehteen keskustelin päätoimittajan ja toimittajien kanssa, jolloin lehden arjesta piirtyi toimielias, työntäyteinen kuva. Yhdeltä toimittajalta voi syntyä kuusikin juttua työpäivän aikana. Paikallislehden verkkosivustoa satunnaisesti tarkastellessani uutisten aiheet liittyivät levikkialueen kuntien arkiseen elämään. Aiheet koskivat muun muassa urheilua, hallinnollisia tai kirkollisia virkanimityksiä, koululaisia, lapsiperheitä ja paikallisia yrityksiä.

Valitsin näkökulman paikallislehden toimittajiin siksi, että kokemukseni perusteella he tekevät hyvin monipuolista työtä ja havainnoivat yhteisöään osana sitä, eläen niiden ihmisten parissa, joista he tekevät journalismia. Paikallinen journalismi välittää tietoa, jota

ei muualta saa, joten sillä on erityistä merkitystä lukijoilleen, ja se tuottaa yhteisölleen lisäarvoa. Tämän lisäksi toimittajilla on pitkälti vastuu tiedonhankinnasta. Paikallislehden valinnallani oli myös se käytännöllinen syy, että isompiin toimituksiin voi olla vaikeampi päästä tekemään useamman päivän ajalle kohdistuvaa tutkimusta, pro gradun tason työstä puhumattakaan.

Pyysin lehden päätoimittajalta kahta toimittajaa tutkimuskohteekseni, ja hän välitti minulle kahden mahdollisesti suostuvaisen toimittajan yhteystiedot. Keskustelin heidän kanssaan tavoitteistani, ja he osallistuivat mielellään tutkielmaani. Nimitän heitä tässä työssä Edviniksi ja Hertaksi. Edvinillä on noin yhdeksän vuoden työkokemus uutistyydyssä, ja hän on filosofian maisteri, pääaineenaan suomen kieli. Hertta on hiljattain yliopistosta valmistunut yhteiskuntatieteiden maisteri, pääaineenaan journalismi. Hänellä on työkokemusta noin puolitoista vuotta.

Tuotin tutkielman empiirisen aineiston kolmella tavalla. Ensiksi pyysin toimittajia pitämään viikon ajan yksityiskohtaista päiväkirjaa. Toiseksi jokaisen päivän päätteeksi haastattelin toimittajia näiden kirjoittamien päiväkirjamerkintöjen taustoista. Aineiston hankinnan lopuksi pidimme reflektion kohteena olleiden toimittajien kanssa.

Päiväkirjaa varten laadin toimittajille ohjeet (liite 2). Niissä pyysin toimittajia pitämään hyvin yksityiskohtaista päiväkirjaa työpäivästään. Yksityiskohtaisilla prosessikuvauksilla sain selville toimittajien tunnistamat käytännölliset mahdollisuudet ja rajoitteet lähteiden valinnassa. Näin pääsin käsiksi siihen, miten toimittajat juuri näissä nimenomaisissa uutistyydyön tilanteissa tekivät valintoja ja millaisia reunaehtoja tai mahdollisuuksia heillä niissä tilanteissa oli. Tällaisen lähestymistavan tavoitteena on ankkuroida haastateltavan pohdinta todellisiin tilanteisiin, jolloin tälle ei tule kiusausta ulkoistaa itseään keskustelusta (Reich & Barnoy, 2020, s. 977). Lisäksi tutkimuskohde pystyi haastatteluissa reflektoimaan konkreettisesti työtään suhteessa journalismin ideaaleihin ja realiteetteihin.

Päiväkirjan ohjeissa korostin tutkittaville toimittajille, ettei ole niin pientä yksityiskohtaakaan, etteikö se voisi olla tärkeä tutkielmalleni. Samoin painotin, että jotkut jutut syntyvät vähällä tiedonhankinnalla, toiset tarvitsevat enemmän vaivannäköä, eikä tämä työn määrän vaihtelu tee jutuista huonoja tai hyviä. Kokemuksestani tiesin, että toimittajien tiedonhankintaan liittyy ääneen puhumattomia asenteita siitä, mikä on hyvää ja hienoa tai

huonoa, joten katsoin tarpeelliseksi alleviivata konkreettisten tekojen kirjaamista päiväkirjoihin.

Päiväkirjan tarkoitus oli kuvata työprosessia ja etenkin siihen liittyvää tiedonhankintaa mahdollisimman tarkasti. Koostin päiväkirjan ohjeet kolmesta elementistä, jotka olivat 1. alkuasetelma, 2. työprosessi ja 3. valintojen perustelu prosessin aikana. Alkuasetelman tavoite oli konkreettisesti kuvata sitä tilannetta, millaisista lähtökohdista toimittaja alkaa juttua edistää. Useimmiten toimittaja aloittaa juttunsa jonkin aiemman tiedon tai tehtävänannon pohjalta, kuten juttuvinkistä tai omasta havainnostaan. Työprosessin kuvaamisen tavoite oli kirjata ylös kaikki työvuoroon sisältyneet toimet, jotta nähdään konkreettisesti, miten työ eteni, millaisia valinnan paikkoja siihen liittyi, ja tarvittaessa näitä pystyttäisiin päivän päätteeksi haastattelussa tarkentamaan. Päiväkirjassa kolmanneksi pyysin tutkittavaa hyvin konkreettisesti perustelemaan tekemiään valintoja. Ohjeitteni taustalla oli ajatus kannustaa toimittajaa ajattelemaan työtään ilman ennakkosenteita. Pyrkimykseni oli näin hälventää usein kohtaamaani toimittajien liiallista itsekriittisyyttä ja tarvetta puolustella omaa toimintaansa.

Kirjoitin ohjeissa esimerkiksi näin: ”Tässäkään vaiheessa ei ole niin pientä perustetta, etteikö se olisi tärkeä – joskus jutut syntyvät suoraan vaikkapa tiedotteesta, tai joku henkilölähde valikoituu pois, koska hän ei tiennyt asiasta. Toisinaan ei ole muita mahdollisia haastateltavia, kuin tämä yksi, jos kyseessä on vaikkapa henkilöjuttu”. Kolmeportaista päiväkirjaohjettani ohjasi lisäksi ajatus korttipakasta: Ennen aiheen valintaa toimittajalla on käsissään jäsentymätön ja potentiaalinen joukko lähteitä ja tarinoita (täysi korttipakka), mutta heti kun toimittajan työ kohdistuu johonkin ajankohtaiseen tilanteeseen, valintojen joukko kaventuu ja konkretisoituu (käteen jäävät kortit), joiden perusteella valitaan sopiva lähde juttuun.

Jokaisen päivän päätteeksi toimittajat lähettivät minulle päiväkirjansa. Päiväkirjoissa he kävivät yksityiskohtaisesti, askel askeleelta läpi työpäiväänsä. He kertoivat täyttäneensä päiväkirjaa pitkin päivää, toisinaan palaten merkintöihin myöhemmin, kun kiireiltään ehtivät. Tämä tapahtui joko samana tai korkeintaan seuraavana päivänä. Luin päiväkirjat tuoreeltaan ne saatuani ja valmistelin tarkentavia kysymyksiä niihin, minkä jälkeen haastattelin molempia toimittajia yksitellen.

Haastatteluissa aluksi yritin tarkentaa abstraktisti journalismin ideaalien ja arjen välistä ristiriitaa päivän tapahtumien perusteella, mutta ensimmäisen päivän haastatteluiden perusteella käänsin huomioni konkreettisempiin asioihin ja pyrin tarkentamaan toimittajan päiväkirjaan merkitsemiä tapahtumia. Esimerkiksi jos toimittaja kirjoitti kontaktiverkostostaan, kysyin tarkennusta ”millainen on sinun kontaktiverkostosi?” Hieman myös itse reflektoin tutkittavan kertomuksia omaan kokemuksiini ja tietoihini. Haastatteluista kehkeytyi vapaamuotoisia keskusteluja, joissa toimittajat tarkensivat kuvaustaan työprosessistaan ja suhteuttivat siitä tehtyjä huomioita laajemmin omaan työhönsä.

Päivittäisten haastatteluiden avulla hankin tietoa siitä, kuinka toimittajat refleктоivat toimintaansa arkisten rajoitteiden ja mahdollisuuksien sisällä, sekä kuinka he oikeuttavat tai problematisoivat valintojaan. Toistuva kysymykseni heille oli ”olisiko tässä ollut mahdollisuuksia toimia toisin.” Päiväkirjojen avulla toimittajat pystyivät haastatteluissa kiinnittämään tekemänsä valinnat käytännöllisiin puitteisiin. Mielestäni haastattelun kiinnittäminen aiemmin toteutuneeseen juttuprosessiin tuki journalismin ihanteiden ja arjen työn ristiriidan tarkastelua ja teki mahdolliseksi journalismin lähdevalintojen rakenteellisten ristiriitojen pohtimista.

Tutkimusajankohdan alkupuolella toinen toimittajista ilmaisi huolensa, onko aineiston hankintaan varattu viikko riittävän pitkä jakso tutkimuksen tekemiselle, ja antaako se edustavan kuvan heidän työstään. Olin itsekin tästä epävarma, joten katsoin tarpeelliseksi lisätä aineistoon vielä kolmannen kierroksen, reflektion tutkimusajankohdasta. Reflektiossa keskustelimme tutkittavien kanssa aineistosta ja analyysin alustavista tuloksista. Reflektio järjestettiin noin kuukausi tutkimusajankohdan jälkeen. Näin saatiin etäisyyttä kerättyyn aineistoon, ja toimittajat pystyivät katsomaan analysoitua jaksoa osana muuta työtään. Reflektiossa keskityttiin arvioimaan, kuinka kattava ja edustava kuvaus työprosesseista rakentui tutkimusajankohtana, millaisia mahdollisuuksia toimittajilla olisi ollut toimia lähdevalinnoissaan toisin, ja kuinka heidän tekemänsä arjen työ ja journalismin ihanteet suhteutuvat toisiinsa dokumentoituna viikkona sekä yleisellä tasolla. Reflektiossa tavoite oli laajentaa toimittajien pohdintaa työn ja ideaalien suhteesta ja näin tukea analyysiani ja tulkintojani.

Hertta ja Edvin käynnistivät tutkimusjaksolla yhteensä 24 työprosessia, joista 15 johti jutun julkaisemiseen. Loput yhdeksän jäivät tutkimusjaksolla kesken, ja niitä mahdollisesti jatkettiin jakson jälkeen, tai ne jätettiin tekemättä.

Taulukko 1: Haastattelujen litteraatioiden pituus sanoina

Toimittaja	Päiväkirjan sanamäärä	Litteroidun haastattelun sanamäärä
Hertta	1885	5334
Edvin	3019	10773
Reflektio	5898 sanaa	

3.2 Aineiston analysointi

Aineiston analysointi oli varsin monipolvinen prosessi. Kun aineiston kaksi ensimmäistä vaihetta olivat valmiit, litteroin haastattelut. Aloitin analyysin käyttämällä Atlas-ohjelmistoa, jolla pystyin koodaamaan haastattelujen sisältöjä ja etsimään yleisemmän tason teemoja ja toistuvia käytäntöjä. Juttuprosesseihin liittyvät tekstikohdat jakautuivat eri tekstitiedostoihin ja välillä usealle päivälle. Atlas oli avuksi kertomusten yhdistelyssä.

Alun alkaen aloin katsoa tutkittavina olevien toimittajien juttujen lähteiden valikointia kuin niiden juttutyyppi määritteli valittua lähdettä. Aluksi kiinnitin huomiotani siihen, millaisesta joukosta lähdevalintoja tehtiin, eli käytännössä kuinka monta mahdollista lähdettä oli toimittajan päiväkirjassaan kirjoittaman kuvauksen perusteella järkevästi ajatellen valittavana. Kävin läpi aineiston jutuittain ja lisäsin koodeja kaikista havaitsemistani toistuvista kuvioista, kuten paikallistuntemuksen hyödyntämisestä tai tiedonhankinnan arvottamisesta. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa muodostin jatkumon tai luokat, jonka yhdessä päässä oli määrällisesti vähän valinnanvaraa, keskellä jonkin verran ja toisessa päässä näennäisen loputtomasti. Tälle jatkumolle yritin sijoittaa juttutehtäviä. Tämä osoittautui epäanalyttiseksi tavaksi jäsenellä tutkimuskohteiden työtä. Osassa juttutehtävistä lähteet vaikuttivat selkeästi ennalta määrättyiltä, jolloin toimittajien tehtäväksi jäi lähinnä jutun toteuttaminen totuttujen käytäntöjen mukaisesti. Toisissa aiheissa toimittajilla vaikutti olevan enemmän liikkumavaraa, ja he pyrkivät käymään läpi useita vaihtoehtoja harkintansa pohjana. Harkintaprosessi näyttäytyi

eräänlaisena jatkumona, jonka toisessa päässä toimittaja tunnistaa mahdollisia tietolähteitä niukasti ja toisessa paljon.

Muunsin tutkimuskysymyksiäni ja otin avukseni Penttilän kehittämän journalismiprofession sisäisen dynamiikan mallin. Tässäkin vaiheessa yritin asettaa hieman samaan tapaan lomakemaisesti juttuja lokeroihin, mutta tämäkään ei antanut selitystä oikein milläkään. Ohjaajani neuvoi vielä kerran minua katsomaan toimittajien suhdetta rutiineihin. Suhteen ja jännitteen pohtiminen kenttäteoriaa hyödyntäen avasi analyysin lopullisen muodon. Analyysikierrosten aikana Atlas-ohjelmisto osoittautui hyväksi tavaksi tutustua aiheeseen, mutta siitä oli tullut kömpelö ja sekava koodien sekamelska. Viimeisen analyysikierroksen tein perinteisesti tulostamalla aineiston, tekemällä alleviivauksia ja etsimällä siten vastauksia uusiin tutkimuskysymyksiini. Esitän saamani tulokset seuraavaksi.

4 EMPIIRINEN ANALYYSI

Esittelen tässä luvussa analyysini keskeiset tulokset. Analyysini koostuu kolmesta toisistaan seuraavasta teemasta. Työn kontrolli antaa toiminnalle taloudelliset puitteet, jolla toteuttaa journalismia. Työn kontrolli ei kuitenkaan täysin selitä sitä tapaa, jolla juttutehtäviä toteutetaan. Siinä missä työn kontrolli on käytännössä toimituksen resursseja, kuten käytettävissä olevaa aikaa, tavoiteltua juttujen määrää ja toimittajien määrää, se ei kerro sitä tapaa, millä toimittaja valikoi materiaalia työstettäväkseen. Vastaus löytyy journalismin kentän ideaaleista, joita käsittelemällä löytyy myös toimittajayksilön suhde sukupuolten representaation vinoumaan.

4.1 kamppailu julkaisusuunnitelmaa vastaan

Työn kontrolli näyttäytyi aineistossa toimittajille luonnollistuneina ja sisäistettyinä puitteina, kuten työaikana ja sen tehokkaana käyttämisenä, eli vitkastelemattomuutena ja lähteiden nopeana tavoittelemisena. Jos jokin vei liiallisesti aikaa, ja varsinkin, jos työ meni hukkaan, se näkyi turhautumisena. Työn kontrolli materialisoitui julkaisusuunnitelmana, jota vastaan toimittaja kamppaili. Käytännössä ennalta sovittu julkaisusuunnitelma määritteli juttujen määrää, pituutta ja tyyppiä, ja siihen sisältyi verkko- ja printtilehti. Toimittajille julkaisusuunnitelma oli luonnollistunut ja tärkeä osa kentän sääntöjä. Se oli hyvin käsinkosketeltava päämäärä, jota toiminta pyrki toteuttamaan. Julkaisusuunnitelmasta jaettiin päätoimittajan johdolla siihen sijoitettuja *koloja*, reikiä tai aukkoja toimittajille täytettäväksi. Niihin laitettavien uutisten merkkimäärä ja tyyppi on sabluunanomaisesti ennalta sovittu toimituksessa, mutta sisältö, eli aihe ja lähde muuttivat. Alla olevassa otteessa Edvin ei saanut lähdetä heti haastatteluun, joten hän täytti aukon jollain muulla uutisella.

Lupaam jutun valmiiksi klo 12 koloon. Meillä ilmestyy viisi verkkojuttua päivässä, ja ne suunnitellaan excel-taulukkoon, jossa joka päivä siis viisi juttupaikkaa eli koloa tai reikää. (Edvin, päiväkirja)

10.00: Soitan haastateltavalle. Hän kertoi olevansa juuri verkkoja koke-massa. Tilanne oli huono puhelinhaastattelulle, koska tuulikin ujelsi linjoilla. Sovimme, että hän soittaa minulle iltapäivällä yhden ja kahden välillä. Ku-kaan muu haastateltava ei tässä tapauksessa tule kuuloonkaan, koska vain voittaja itse voi kertoa kilpailun kulusta ja fiiliksistään. Tämä tietää muutok-sia myös verkkojulkaisusuunnitelmaan. (Edvin, päiväkirja)

Vain noin tunti ennen kolon aikarajaa Edvin huomasi toimituksen sähköpostiin tulleen tiedotemaisen viestin erään nuoren taitoluistelilajilupauksen äidiltä. Luistelijan äiti oli osannut ennakoida toimittajan tarpeita ja laittanut liitteeksi taitoluisteluliiton tilastoja, sekä repliikin siteerattavaksi. Kolo täyttyi uutisella, ja kilvoittelu aikaa vastaan jatkui.

Toimittajajaksilöt ovat jännitteisessä suhteessa julkaisusuunnitelmaan, koska heidän on mukauduttava itse sen puitteisiin, mutta yritettävä myös saada vaikeasti ennakoitavat lähteet mukautumaan siihen. Toiminta näyttäytyy kenttäteorian mukaisesti pelinä. Kamppailu ei siis ole militanttia tai terveyttä uhkaavaa, vaan kuvastuu arkisena kilvoitteluna, jolla on säännöt ja maalit, ja toimittajat asuttavat kenttää mielellään. Julkaisusuunnitelman täyttäminen on jokapäiväinen maali, johon koko toimitus päätoimittajan johtamana joukkueena pyrkii, jokainen yksilö omalla alueellaan. Työn kontrolli on muovattu siten, että joukkueen päivä päättyy varmasti voitokkaasti, ja toimittajajaksilökin on lähes aina päihittänyt pelin.

Kokenut toimittaja Edvin huokaisi haastatteluissa pariinkin otteeseen helpotuksesta, kun kova työ oli taas takana päivän päätteeksi. Varsinkin Edvinin kuvailemana jännite on kireämpi, kuin Hertalla. Edvinillä on enemmän työtä, koska hän on Herttaa kokeneempi ja kykenee tiukempaan tahtiin. Alla olevassa haastattelukatkelmassa kysyin Edviniltä tutkimusjakson toisena päivänä lopuksi, että aiheutuiko päiväkirjamerkintöjen tekemisestä tai haastattelusta liiallista vaivaa työn lomaan. Seuraavana päivänä ennen haastattelua olin lukenut Edvinin päiväkirjan ja totesin, että työtä on paljon.

Jaakko: Erinomaista, kysyn vielä tänäänkin, että oliko raskasta tää.

Edvin: Ei ollenkaan, mun mielestä tulee ihan tossa niinku, siinä samalla. Mulla on ikkunat tuossa auki, ja sitte mä teen vähä kaikkea kerralla. Tässä on tällaseks multitaskaajaks oppinu.

Jaakko: Hyvä, taloudellinen tapa. Erinomaista, huomenna sama homma, kiitos moi!

6.4.

Jaakko: Sulla on taas ollut työn tohina päällä.

Edvin: Oikein hirvittää kattoa näitä, ku miljoonaa asiaa tekee samaan aikaan samana päivänä. Tietysti se korostuu tällasessa pienessä ku säätää vähä kaikkee siinä samalla. Tulee mieleen jotaki tai sitte tosiaan joku ei vastaa tai jotain odottaa, niin sitte tekee jotain muuta siinä. (Edvin, haastattelu)

Palavereissa julkaisusuunnitelman täyttöö ennakoidaan ideoimalla ajattomia aiheita, kertomalla tulevista tapahtumista ja jo tapahtuneista sattumuksista kylän elämässä. Siiten julkaisusuunnitelman kolon täyttymistä laitetaan etukäteen vireille, määräämällä ja suunnittelemalla mitä kukin toimittaja tekee. Julkaisusuunnitelman taustalla siintää toimitustyön taloudelliset puitteet, joita päätoimittaja välittää työntekijöille viikkopalavereissa. Ennen toimituksen viikoittaisia palavereita on johtoryhmän viikkopalaveri, josta päätoimittaja saattaa tuoda terveisiä tekijöilleen. Edvin kertoo palavereiden käytännöistä:

Ja sit katotaan yleensä vähä noita tilausmääriä ja käppyröitä, että millanen digiviikko on ollu. Sit oikeestaan siinä on siis kaikki myyjä ja toimistoihminen, niin tavallaan kysellään kaikkien kuulumiset, jos on jotain mielen päällä. Mutta aika semmonen toimituskeskeinen se lopulta on, et sit mennään yleensä siihen jos on jotain teemoja, niin katotaan niitä aiheita. Ja katotaan lähipäivien julkaisukalenteria, että kolot täyttyy ja mitä kenelläki on tekeillä ja mitä uutta sit jaetaan tehtäväks. Yleensä se on semmonen, että kaikilla muillaki on siinä, että kuulin tämmöstä ja tästä vois tehdä jutun et näin. Usein siinä kootaan näitä, ja vähän näkökulmitetaan, niinku tänäänki tein sen infrakeissin siihen uudestaan, että miten mä nyt lähen sitä tekemään. (Edvin, haastattelu)

Hertta kuvailee kolojen täyttämiseen käytettyjen uutisten tapahtumisen tapaa ajattomina, ajastettuina tai ajoittamattomina. Ajattomia ovat esimerkiksi henkilöjutut ja ilmiöjutut, joista esimerkkeinä mainitsen veturikuskin haastattelun ja postinjakelun ongelmat. Etukäteen tiedossa olevat ajastetut tapahtumat ovat esimerkiksi lasten hiihtotapahtuma ja ylioppilaskirjoitukset. Näiden lisäksi on ajoittamattomat ja akuutit tapahtumat, kuten puuliiterin palo.

Jaakko: Lehden juttutyyppeiden valikoima, millainen se on?

Hertta: Sellanen ihan perusuutinen, tai ehkä vois sanoo, et sellanen tiedotteen pohjalta tehty uutinen on yks. Eli semmonen aika akuutti uutinen. Ja sitten on myös pidempi, pidempiä uutisia, joita taustoitetaan enemmän ja tehään hitaammin, et sen ei tarvi olla just siihen päivään vaikka kun sitä

tehään. Ja saattaa olla monia haastateltavia. Ja sitten sellaset vähän niinku kulttuurijutut on ollu sellasia, mitä mulla on ollu. - - Eli vähän semmosia enemmän feature-uutisia. Ja no sit on ihan sellasia ilmeisesti ollu henkilöjutuja. Mä en oo vielä tehny sellasta. (Hertta, haastattelu)

Kentän sisällä arvostetun pääoman määrä ja luonne vaikuttaa siihen, miten kovaan jännitteeseen toimittajayksilö voidaan laittaa työssä. Vakituksessa työsuhteessa olevalla ja toimitustyössä kokeneella Edvinillä on enemmän vastuuta, kuin määräaikaisella, vasta yliopistosta valmistuneella Hertalla. Pääoma vaikuttaa myös siihen kuinka hyvin toimittajayksilö suoriutuu kamppailusta julkaisusuunnitelmaa vastaan. Tällä toimitusjoukkueella on heterogeenisesti tietoa ja taitoa, jota he jakavat työskennellessään yhteisen maalinsa eteen. Hertta on nuori ja määräaikainen toimittaja, ja hän tarvitsee ohjausta ja varoo tekemästä itsenäisesti suuria päätöksiä. Edvinillä sen sijaan on laajat kontaktiverkostot, ja hän on sisäistänyt lehden uutisaiheet niin hyvin, että tekee päätöksen taitoluistelilajalapsen uutisesta muitta mutkitta keneltäkään kysymättä. Päätoimittaja myös käyttää hänen tietoaan jutuissa esiintyvien ihmisten nimien tarkistamiseen. Toisessa päiväkirjaotteessa suutarinliikkeeseen liittyvässä uutisessa Hertta sai Edviniltä tietoa, joka vaikuttaa lähteen tavoitteluun.

Tapaamme kuitenkin aika paljon käydä kollegoiden yhteystietoapajilla. Kun kysyin [kalastajan] numeroa, annoin vastaavasti kollegalle [tapahtuman] pääorganisaattorin numeron. Monesti meillä pienessä toimituksessa on sellaisia ”vakityyppisiä”, joille joku on soittanut jo monta kertaa, kuten tässä ko. tapauksessa. Minä olen soittanut useamman kerran kaivurityypille, vastaavasti kollega kalastajalle, mutta nyt jutut ovat näinpäin. (Edvin, päiväkirja)

10:45. Suutari: Koitin soittaa suutarille jo edellisellä viikolla, ja hän kieltäytyi haastattelusta kiireisiin vedoten. Hän sanoi, että loppuviikosta voisi soittaa uudestaan. Heli on kuullut, että muuttokiireiden lisäksi haastateltavan läheinen on sairaalassa, joten ei viitsitä pommittaa suutaria. (Hertta, päiväkirja)

Ainoastaan uutistapahtuma ei ole vaikeasti ennakoitavissa, vaan myös lähde. Julkaisu-suunnitelman koloa täyttääkseen toimittajayksilö yrittää täyttää sitä materiaalilla, ”pallolla” tai ”ammuksella”, mutta materiaali on muuntautuvainen. Mielestäni tämä käsitys vaikeasti ennakoitavasta lähteestä uutisen materiaalina on erillä lailla selitysvoimainen, kuin Tuchmanin (1973) tyyppittely uutistapahtumien tapahtumisen tavoista, sillä lähdeettä korostamalla ajattelu suuntautuu ihmisiin. Tuchman kirjoitti, että toimittajien

uutistapahtumien tyypittely vaikuttaa siihen, miten he rakentavat ja uudelleenrakentavat sosiaalista todellisuutta. ”Lähteet tekevät uutisen”, joten on hedelmällistä katsoa, miten lähde tapahtuu toimittajalle.

Lähteiden saamisessa osallistumaan julkaisusuunnitelman kolon täyttämiseen on tasoja: liiterin paloa uutisoidessaan Hertta sai lähteensä vaivatta kiinni, ja tutkimusajankohdan ensimmäinen juttutehtävän tiedonhankinta oli ohi noin puolessa tunnissa. Aamun alkajaisiksi palaverissa Edvin ja päätoimittaja kertoivat, kuinka paikallisen urheiluyhdistyksen puuliiteri oli palanut. Päätoimittaja antoi Hertalle julkaisusuunnitelmasta pienen, 2000 merkin kolon. Päätoimittaja myös kertoi, että lisätietoja löytyy yhdistyksen facebook-sivuilta, josta löytyy julkaisu liiterin palosta. Juttu oli valmis noin kello 12. Sen sijaan aiemmin mainitussa suutarin juttua koskevassa otteessa Hertan lähteen tavoittelu lykääntyi, koska lähde oli jo aiemmin kieltäytynyt kiireisiin vedoten ja Edvin tiesi hänellä olevan henkilökohtaisia hankaluuksia. Yrittäjä oli kuitenkin yleisesti ottaen myötämielinen jutun tekemiseen, ja myöhemmin viikolla Edvin pääsikin käymään suutarin luona juttukeikalla. Toisessa tapauksessa lähteen sairastuminen vaikutti samoin, kun Hertta sai tehtäväkseen tehdä jutun uudesta yhdistyksestä paikkakunnalla.

13:43. Olen tehnyt taustatyötä tutkimalla [yhdistyksen] verkkosivut. Päätän lähettää sähköpostitse haastattelupyynnön, sillä asialla ei ole kiire, ja [yhdistyksen] aukioloajat ovat kapeat. Palaan Facebook-sivulle hakemaan sähköpostiosoitetta ja huomaan julkaisun, jossa kerrotaan, että [yhdistys] on suljettuna sairaustapauksen vuoksi. Mietin, kannattaako haastattelupyyntöä lähettää vielä, jos koko paikka on suljettuna. Päätän kuitenkin jättää pyynnön sähköpostitse ja katsoa, vastaako kukaan. (Hertta, päiväkirja)

Lähteet ovat pääsääntöisesti halukkaita osallistumaan toimittajan julkaisusuunnitelman kolon täyttämiseen, kunhan kiireiltään ehtivät, ja usein ehtivätkin. Edvinin haastattelussa ilmenee tapaus, jossa hänelle kuitenkin jää köydenvedossa köysi käteen, eikä hän saa mitään kontaktia lähteeseen. Tapauksessa suomalainen televisiosarjan kuvausryhmä on hakenut alkuvuodesta sosiaalisessa mediassa kuvauspaikkaa sarjalleen. Tuolloin Edvin oli yrittänyt ottaa sähköpostilla yhteyttä kuvausryhmään, mutta hänelle ei vastattu. Hänen tarkoituksensa oli silloin selvittää, että miksi juuri heidän kylällään tehdään kuvauksia, ja onko sarjalle vielä löytynyt kuvauspaikkaa. Tilanne oli tutkimusajankohtaan mennessä edennyt siten, että keväällä kuvausryhmä bongattiin kylän

huoltoasemalla tekemässä kuvauksia. Edvinin lähteen tavoittelu ei ollut erityisen ponnekasta, vaan ennemminkin kokeilevaa, jos joku sattuisi vastaamaan.

Jaakko: Kiinnostas kuulla, että mikä se syy oli, ettei sitte vastattu sulle, eikä haluttu...

Edvin: No mäki olisin tietysti voinu... mutta tää oli vähä sellanen, niinku että no, "kysy ohimennen", ettei tää nyt ollu niin tärkeä tavallaan, että en itse sitte tullu koskaan kyselleeks perään. Meillä oli aika tiukka setti siinä, varmaan oli sitä aikaa, kun oltiin [päätoimittajan] kans kahestaan. Sitten oon laittanu viestin, enkä oo kysynyt perään, kun kukaan ei oo vastannu.

Kollektiivisten toimijoiden, jotka koostuvat useista ihmisistä, kuten Kelan tai koulujen, käytännöt ovat joko kolon täyttämistä helpottavia tai vaikeuttavia. Edvin ennakoiki koululaisten urheilutapahtumaan liittyvään keikkaan kuuluvan kuvauslupa-asian hankaluutta, joka pahimmillaan voi johtaa turhan työn tekemiseen ja ajan hukkaan menemiseen.

Koululaisten kuvausluvat ovat sellainen suo, että meinaa järki lähteä lähes joka koulukeikalla. Ne ehkä on kysytty, mutta kukaan ei tiedä, missä ovat tai että onko just tältä kuitenkin kysytty tai onko just tän äiti jättänyt vastamatta. - - Ja kyllä, tämä todellakin on välillä kädestä pitäen ohjaamista. Opettajat hanakasti sanovat, että no katsotaan sitten lopuksi, onko lupaa tai voitko lähettää sitten kuvan, niin katson, onko lupaa. Eivät toki tee tätä kiusallaan enkä heitä missään nimessä moiti, tiedän, että ovat täystyöllistettyjä muutenkin, mutta tässä vaiheessa sitten selitän, että jo Murphyn lain mukaankin se kuvauskieltolapsi on aina kuvissa keskellä eli ei voi edes rajata pois, joten se on minulle turhaa työtä ja pahimmassa tapauksessa on lopulta sellaisessa no can do -tilanteessa, kun kaikissa kuvissa on kieltolapsia ja muutenkin se säättämisen määrä on järkyttävä lopuksi. Nämä luvat vain pitää yksinkertaisesti tietää etukäteen. (Edvin, päiväkirja)

Haastattelussa Edvin kertoi, kuinka kuvauslupien hoituminen riippuu koulusta, ja toimituksessa muistetaan, missä koulussa kuvausluvat hoituvat helposti. Seuraavana päivänä hankaluuksien ennakointi sai kuitenkin huojentavan ratkaisun: tapahtumaa järjestävän urheiluyhdistyksen kontakti kertoi tekstiviestillä, kuinka he ovat jo hoitaneet kuvausluvat kuntoon. Edvin kuitenkin vielä teki tuplavarmistuksen ja lähetti kyseisten koululaisten opettajille sähköpostin, jossa mainitsi kuvausluvat. Lähteen ennakoimattomuutta

kannattaa ennakoida, koska riskinä on työn hukkaan meneminen ja tässä tapauksessa julkaisukolon kuvituksen täyttämättä jääminen.

Edvin ennakoi samaan tapaan toisella juttukeikalla tavisten saamista juttuun. Tässä Edvin myös kuvittelee jutun etukäteen ja näkökulmittaa sen siten, että se poikkeaa aiemasta uutisoinnista.

No meillä on ollu tässä aika monta tämmöstä. On kaikki kaupat menny jostain syystä remonttiin yhtä aikaa, ja me ollaan tehty niistä semmosia et mennään sinne ja kauppias kertoo ja plaa plaa plaa. Niin ehkä mulle tuli jotenki alitajuntaisesti sieltä se, että tällä kertaa se vois... - - että pitäiskö lähtee siitä että, joku sanoo siinä, että voi onpa ihanaa, että tänne vihdoon saadaan tämä suutari. Huom. meillä on usein nämä klikit valmiina, kun me tiedetään mitä ihmiset sanoo. - - Toki helpommalla pääsis, jos ei menis sillä. Siinähan saa maanitella ja suostutella ja kaikkee mahdollista, miettiä, että onks toi just ollu meidän lehdessä ja kenet ottaa, ja muuta. Ja todennäköisesti ensimmäiset viis kieltäytyy [nauraa]. Niin on tää kyllä työläämpi vaihtoehto myös. (Edvin, haastattelu)

Tässäkään tapauksessa Edvinin onneksi hankaluudet eivät toteutuneet, vaan suutarin liikkeestä tavatut asiakkaat ilomielin osallistuivat juttuun. Alla ote keikkapäivän jälkeen tehdystä haastattelusta:

Jaakko: Niin olik sulla mielessä semmonen, mitenkähän mää muotoilisin tämän... Mitä sää odotit sieltä kohtaavas?

Edvin: Öö no aika lailla tällasta. Tää oli mun mielestä hyyvin hyvin tyyppillinen tällanen keikka. Määhän olin päättänyt sen, et mä haluan sen kärjen siitä jostain ihmisestä, jonka oletin sanovan, että onpa tosi kiva, kun tämä tulee tänne. Nyt sattuu oleen oikein poikkeuksellinen, kun mä kysyin, että miten on, että voisko teitä haastatella, niin he oli sillee et joooo ilman muuta! Se nainen niinku hyppi riemusta siinä. Se oli sinänsä ehkä poikkeuksellista, mutta useinhan tää menee sillai, että hyppäsin saman tien siihen tilanteeseen. He oli tullut sen kenkensä kanssa siihen ja he oli suunnilleen ojentamassa sitä, ja et hei hei odottakaa odottakaa, mä otan kameran ja saan melkeen autenttisen kuvan siitä. Ja sitte se eteni niin, että heitä ensin jututin siinä, ja he lähti jo pois, ja sit jututin sitä suutaria ja koko ajan toivoin, että tulis vielä joku muukin. Että olisin ehdottomasti ottanu siihen, mutta sit mä kuitenkin koin, että mää en halua käyttää tähän aikaa, että mä jään tänne kökkimään ja odottamaan että tuleeko tänne joku vai eikö tänne tuu, koska sitä ei koskaan tiedä, että kestääkö se minuutin vai tunnin, et joku tulee. Päätin sitte, että mulla on tässä kyllä ihan juttuun ainekset, ja se riittää. (Edvin, haastattelu)

Takseihin liittyvässä jutussa Hertta sai apua siitä, miten Kansaneläkelaitoksen viestintä etsi hänelle lähteen. Hertta vaikuttaa luottavan viestintäosastoon, eikä hankaluuksia tarvitse ennakoida Kelan tapauksessa. Hertta sai torstaina ohjeekseen etsiä Kelasta asiantuntijaa, joka osaisi vastata hänen kysymyksiinsä. Hän etsi Kelan viestinnän yhteystiedot ja pyysi sitä kautta haastattelua nopealla aikataululla, ja saikin sen sovittua jo maanantaiamulle. Yleisesti toimittajille on tyypillistä käyttää hyväkseen organisaatioiden puhelinvaihteita ja viestintäosastoja, koska yksi niiden tehtävistä on juuri saattaa ihmisiä toistensa pariin joko puhelimitse tai sähköpostitse.

Julkaisusuunnitelma ja työn kontrolli ei kokonaan selitä sitä, millä perustein valintaa tehdään liiallisen työn seasta, eikä se tee oikeutta journalistisen työn arvoille. Työ ei ole vain kolojen täyttämistä, vaan sillä on syvällisempi merkitys toimittajille itselleen, mutta myös muille kenttää asuttaville toimijoille. Siirryn seuraavaksi käsittelemään ideaaleja, jotka antavat pohjan, jolta ponnistaa kovempaa, ja jotka oikeuttavat kamppailua.

4.2 Ideaalit selkänöjana

Työn kontrollin jännitettä vastaan kamppaillessaan toimittajien ideaalit toimivat selkänöjana ja kamppailun oikeutuksena. Arjen puurtaminen on luonnollistunut, eikä toimittajien tarvitse sitä itselleen päivän päätteeksi perustella, eli kenttä on lähtökohtaisesti pelaamisen arvoinen. Toiminta vaikuttaa siltä, kuin se ei olisi ”vain työtä”, jolla toimija pysyy leivässä, vaan taustalla ovat journalismin demokraattiset arvot. Toimittajayksilö pelaa kenttää sen takia, että se on arvokasta itsessään. Ideaaleilla on merkittävä vaikutus työn kontrollin kanssa kamppailussa. Kun julkaisusuunnitelman koloja täyttäessä toimittaja kohtaa hankaluuksia, ideaalit osoittautuvat selkänöjaksi tai pohjaksi, jota vasten toimittaja ponnistaa kovempaa, jotta ideaalit toteutuisivat.

Tulkintani mukaan tässä paikallislehdessä ideaaleja olivat paikallisuus, ajankohtaisuus, todenmukaisuus, puolueettomuus, päätöksenteon avoimuus. Nämä ideaalit tulivat aiheistosta ilmi rivien väleistä, kuten tehtyjen juttujen aiheista ja siitä, milloin ideaalin toteutuminen aiheutti kenttää puolustavan reaktion toimittajassa, tai päinvastoin milloin asiat sujuivat ilman kitkaa. Ideaalit eivät ole tarkkarajaisia, vaan ne limittyvät.

Paikallisuuden ideaali tuli kaikista selvimmin ilmi. Juttuaiheita valitaan tai hylätään sen mukaa, miten ne sijoittuvat lehden levikkialueelle. Koska aiheet ja lähteet sijoittuivat levikkialueelle, niitä ei tarvinnut erikseen paikallistaa, eli muokata näkökulmaa alueelle olennaiseksi. *Ajankohtaisuus* on journalismin ydinideaaleja, ja liittyy laajemmin journalistiseen ymmärrykseen uutisesta. Jos esimerkiksi viikonloppuna oli sattunut tuhopolttotapahtuma, siitä haluttiin uutisoida heti maanantaina verkon julkaisusuunnitelman kello 12 kolossa. Kylällä ei tapahdu usein vakavia tai äärimmäisen merkittäviä asioita, mutta aiheet olivat kuitenkin vastikään tapahtuneita uutistapahtumia tai tässä hetkessä oleellisia asukkaille. *Todenmukaisuus* tarkoitti toimituksen toiminnassa sitä, että jutut tehdään perustuen lähteisiin ja siihen, että toimittaja luotti lähteen kertomukseen. Lähde saattoi haastaa ideaalia, jolloin ei ollut kyse varsinaisesta valehtelun paljastamisesta, vaan lähteen mainospuheen faktantarkistuksesta tai tietoa pimittävän lähteen kanssa kamppailusta. *Puolueettomuus* näkyi aineistossa siten, että jos uutistapahtumassa oli useita osapuolia, joista johonkin kohdistuu kritiikkiä, pyrittiin heitä kuulemaan tasapuolisesti ja yhtäaikaista. *Päätöksenteon avoimuus* näyttäytyi aineistossa esimerkiksi siinä, että Hertta kertoi päätoimittajan selaavan viikoittain lautakuntien ja kunnanhallitusten pöytäkirjoja, joista hän etsii juttuaiheita. Päätöksenteon avoimuus tuli myös myöhemmin käsiteltävässä hyvinvointialueen tapauksessa, jossa Edvin kertoi virkailijan yrittäneen estää palvelutalon tarkemman käsittelyn.

Toiminnassa näkyi eettistä omavalvontaa, jolla pysytään rehellisinä ideaaleihin nähden. Edvinin ollessa kylän pitkäaikainen asukas, hänelle on muodostunut läheisiä suhteita joihinkin kyläläisiin, myös kunnallisiin päätöksentekijöihin. Päiväkirjassa Edvin kirjoitti, kuinka toimituksessa mietittiin etukäteen erään lähteen kohdalla, onko hän ja Edvin liian läheisiä. Edvin tuntee paikallisen tutkimusaseman johtajan ja hänen perheensä muun muassa siten, että heidän lapsensa ovat samalla luokalla. Edvin on myös kirjoittanut hänestä aiemmin jutut, kun hän väitteli tohtoriksi ja kun hän haki asemalle johtajaksi. Toimituksessa tultiin siihen lopputulokseen, ettei tässä ole vaaraa olla puolueellinen, vaan ennemminkin henkilön tuntemuksesta on apua jutun teossa. Julkisessa työssä hän pitää huolta siitä, että toiminta ei myöskään näytä puolueelliselta ulospäin. Edvin kertoi pitävänsä itse tarkkaa huolta siitä, missä raja menee.

Jaakko: Pystysikkö sanottamaan sen syyn miksi sitä rajaa pidetään?

Edvin: Eeee no, no... Mää oon miettiny joskus tätä, ku meidän ammattitaito on kuitenkin varmasti sellanen, että me varmasti pystytään tekemään se niin, ettei se... että pystyttäis varmasti tekee objektiivinen juttu, mutta on siinä sitte se, että otetaanko me.... että kysyttäiskö siinä esimerkiksi ne kysymykset mitä me halutaan kysyä, vai pystyskö ottaa esimerkiksi vaikeemman aiheen puheeks, jos se on, sillä tavalla läheinen. Esimerkiks näin.

...mä jotenki koin, että mä en halua mennä sinne, että mä en halunnu hoidella kunnallispolitiikkaa, ettei kukaan pääse ainakaan sanomaan mitään, ja tavallaan niinku siitä tulee äkkiä se, että... Vaikka mä siteeraisn häntä oikein, niin ihmisethän lukee rivien välistä. Ja sitte hän oli myös näkyvä persoona muuten, niin vaikka se olis ollu ihan fine, niin tavallaan mä koen että lukijat olis kuitenkin ajatellu sen niin, että mä olen ottanu siinä oman sukulaiseni esiin, vaikka se ois ollu täysin perusteltua. (Edvin, haastattelu)

Tutkimusaseman johtajan tapauksessa ei ollut jännitettä toimittajan ja julkaisusuunnitelman kolon täyttämisen kesken, vaan asiat menivät juuri kuten pitivätkin ja juttu saatiin maaliinsa. Ulkopuolinen toiminta ei uhannut kentän ideaaleja, vaan päinvastoin ideaalit toteutuivat tyydyttävästi. Asiat sujuivat kaikkien osapuolten kesken mieluisasti.

Jännite alkaa näkyä seuraavassa tapauksessa, jossa ei kuitenkaan otettu seuraavaa askelta kamppailussa, vaan toiminta oli tyydyttävää pienestä rikamasta huolimatta. Edvin kertoo päiväkirjassa ja reflektiossa kontaktilajia harrastavasta lapsesta, jonka valmentajaisän puhe tuntuu menevän markkinointipuheeksi tai ylistämiseksi. Keikalla ollessaan Edvin yritti suodattaa isän kehuvaan puhetta. Tämä siis liittyy todenmukaisuuden ja puolueettomuuden ideaaliin. Tulkitsen, että Edvinin huoli kumpusi siitä, että hänen juttunsa voisi toistaa puolueellisesti ja epätodenmukaisesti valmentajaisän kertomusta erinomaisesta urheilijalapsestaan. Valmentajaisä haastoi, tai ainakin koetteli puolueettomuuden ja todenmukaisuuden ideaaleja. Edvin myös epäili, että lasta on koulutettu puhumaan tietyllä tavalla, koska lapsi toisti samoja repliikkejä, joita hän oli sanonut toisen konsernin lehden haastattelussa.

Edvin: Tässä me itse asiassa puhuttiinkin sitä, että tää oli semmonen missä olis ehkä voinu olla paikallaan just esimerkiks valmentaja tai joku ulkopuolinen. Koska tää... He oli hirveen, he oli niin sisällä tässä lajissa, ja he oli niin intohimoisia tätä harrastaan. Ja ehkä hiukan sitten tavallaan mä koin, että tää lapsi on tosi hyvä, ja varmasti onki. Mutta sitte tavallaan sitä vertailu... Tai sitä, että onko se tavallaan sitä tavallaan, että onko se oikeesti. Ja mihin sitä suhteutetaan ja minkälaisia ne muut vastustajan on. Että tässä olis ehkä ollu paikallaan. Mä koitin tehdä siihen tai teinkin semmosen faktaboksin lisäksi.

Et vähän aukasta tätä. Koska tässä oli sellanen tapaus, et tää oli siis saanu poikkeusluvan otella, koska hän oli niin nuori. Ja tavallaan sitä et miten nää pelisäännöt on ja niillä on se ikä- ja painoluokka, ja minkämittaset erät ne ottelee. Vähä niinku koitin saada sellasta... Mutta tässä ehkä ois ollu paikallaan jonkunlainen... Joku muukin.

Jaakko: Kuulenko oikein sun puheesta, että vähän niinku faktan tarkistusta?

Edvin: No joo ja sitte tavallaan et jonku muun ehkä sanoon se, että on toi oikeasti poikkeuksellisen lahjakas tyyppisesti. Koska enhän mä voi sitä tietää, että... Mutta nimenomaan sellasta, että pitääkö tää paikkansa. Mutta puhuttiin tästä tosiaan, että pitää jatkossa tällasten kanssa olla tarkkana varsinku kun nyt on ollu näitä kaikkia sepityskohuja ja muita, että tota...

Vielä korkeampaan jännitteeseen asettuu paikallisen hyvinvointialueen johtoasemassa oleva henkilö, joka suoraan haastaa päätöksenteon avoimuuden ideaalia. Tapauksessa Edvin kamppaili vastahankaisen lähteen kanssa saadakseen jutun tyydyttävästi maaliin. Edvinin kertoma tapaus alkoi siitä, kun toimitukseen oli tullut monta juttuvinkkiä valmistuneesta vanhusten palvelutalosta, joka kuitenkin oli osittain tyhjillään. Asiaa monimutkaisti se, että kaupungilla ja hyvinvointialueella oli hallinto-oikeudessa menossa toimipisteeseen liittyvä oikeusjuttu. Haastateltuaan hyvinvointialueen korkeatasoista virkailijaa Edvin pyysi mahdollisuutta päästä katsomaan ja kuvaamaan palvelutaloa, sekä juttuttamaan työntekijöitä ja asukkaita. Edvin kävi neuvottelua virkailijan kanssa, joka kielsi ainakin toistaiseksi palvelutalolle menemisen, sekä työntekijöiden ja asukkaiden haastattelun. Myöhemmin palvelutalolla olisi järjestetty avoimien ovien päivä, johon toimittaja olisi päästetty kuvaamaan. Edvin kuitenkin katsoi, että juttu pitäisi saada jo maaliin, koska ihmiset olivat kiinnostuneet palvelutalosta ja talo vaikutti epämääräiseltä pytingiltä, joka vain ilmestyi kylälle. Tämän lisäksi hyvinvointialueen ja kaupungin välinen oikeustaistelu hallinto-oikeudessa palvelutalosta teki talon arjen kuvaamisesta ja ihmisten kuulemisesta yhteiskunnallisesti perustellun. Kieltäminen ennemminkin herätti toimituksessa vain uteliaisuuden ja kummastusta. Lopulta Edvin marssi paikan päälle palvelutalolle ja sai tyydyttävät haastattelut työntekijöiltä.

Edvin: No mä sitten pokkana menin sinne, niin ei kukaan sanonu mitään, ett-eikö sais kuvata. Ja he esiinty kyllä lopulta kuvissa. Mutta ehkä tässä yritettiin tarkotuksella tehdä... Hän perusteli tätä sillä että he ei halua, että he ei tarvitse tälle yhtään enempää julkisuutta. Että se on yks lysti että... Se on siellä, ja se riittää.

Niin siellähän oli paikallista sitte pomoa ohjeistettu että kattoo sitte tarkkaan, mitä sanoo. Ja siitä tuli aika show lopulta, koska täähän rupes tämä isompi päällikkö siis sensuroimaan tän alaisensa sanomisia. Ja se oli tosi ärsyttävää, koska siinä ei tavallaan ollu mitään perustetta, tosi sellasia niinku... Et onhan silläki sananvapaus, ja ne oli tosi pikkuseikkoja, mihin se takertu. (Edvin, haastattelu)

Sen sijaan, että Edvin olisi tyytynyt hyvinvointialueen virkailijälähteen sanomisiin, hän käytti taktista valtaansa ja toi lisäkontekstia hankkimalla tietoa palvelutalon ihmisiltä, mutta jutun kylkeen tuli vielä haastattelu kaupunginjohtajalta omana juttunaan. Reflektiossa Edvin kertoi kaupunginjohtajan sanoneen jutussa ”suorat sanat tästä koko hommasta”, ja juttukokonaisuudesta tuli Edvinin mielestä erittäin tyydyttävä. Tapaus osoittaa, kuinka Edvin on sisäistänyt journalistiset ideaalit niin hyvin, ettei jää epäröimään niiden toteuttamista. Ideaalit antavat itsevarmuutta kamppailuun, kun niitä haastetaan.

Hertta pohti reflektiossa, että organisaatioilla on hierarkia siitä, kuka saa sanoa mitään. Tämä tuli ilmi selkeästi hyvinvointialueen kanssa toimittajana asioidessa. Hertalle sattui kummastusta herättävä tilanne hyvinvointialueen kanssa, kun hän oli tekemässä juttua koulutusmessuista. Ohittaessaan paikallisen hyvinvointialueen esittelypisteen ja yrittäessään avata keskustelua esittelijöiden kanssa, hänelle tiuskaistiin hyvin tiukkaan äänensävyyn, ”en anna haastattelua”. Tämä sai Hertan hämmentymään ja siirtymään seuraavalle kojulle. Hertta ja Edvin jatkavat pohdintaa:

Hertta: Sitte nyt on ollu aika paljon sellaista, et ne ei oo oikein vastannu puhelimeen tai haastattelupyyntöihin [kollegalle]. Että onks siellä sit joku tietty tyyppi, kenet ne haluais laittaa vastaamaan.

Edvin: No siihen se varmaan perustuu. Ja siihen että ne yrittää tukkia kaikkien... Et nehän voi oikeesti ihan pelätä ne. Mä en tiä ketä siellä oli siellä messuilla, mutta tavallaan, että... Ettei ne vaan edes tervehdi tyyliin tyyppiä. Et ne varmaan pelkää niin paljo ku on nää uudet systeemit, että... ei uskalla sanoa mitään.

Hertta: Nii. Ja mää mietin sitäki, että onko niille voitu jopa sanoa, että ette saa sitte kommentoida mediassa mitään. - - Ja just et vaikka olis silleen tarkoitus tehdä semmonen ihan hyvä juttu, tai semmonen, et kerrotaan vaan jostain, mistä pitää kertoa. Nii siltiki on sellanen asenne, että ei haluta, että teidän mitään juttua. Mitään ei saisi sanoa.

Edvin: Ja sehän on juuri se joka herättää ne epäilyt. Että siellä on jotain tosi mätää... (Reflektio)

Ideaalien valossa journalismin kenttä kuvastuu ainutlaatuisena, erottautuen muusta maailmasta. Paikallislehdellä on omintakeinen ihmisten piirinsä, jonka vallalla olevia arvoja ja voimasuhteita se uusintaa. Journalistinen toiminta on demokraattisiin arvoihin perustuvaa, ja se saa aikaan selkänöjan tai pohjan toiminnalle. Työn kontrollissa ei ole kyse vain juttujen saamisesta maaliin tai lähteiden palvelemisesta, koska muuten toimittajat myöntäisivät lähteidensä vastahankaisuuteen. Julkaisusuunnitelman kolo täytyy saada täytettyä journalistisella tavalla. Kun Zelizer kuvaili journalismia tankkina tai satakonttina, journalismi näyttäytyy tässä eräänlaisena kylän porteilla istuvana vartijana. Hän tietää, mikä on turvaamilleen kyläläisilleen tärkeää, ja raportoi jatkuvasti kylän ihmisten liikkeistä ja risahduksista, jotka vaikuttavat yhteiseen eloon. Siinä missä julkaisusuunnitelman taustalla siintää taloudelliset puitteet toiminnalle, ideaaleja tarkastelemalla toiminta kytkeytyy ihmisiin, joiden kanssa toimittajayksilö elää. Rahaa tai merkittävää vaikutusvaltaa ei ole tarjolla, joten oikeutus löytyy journalismin ideaaleista. Kentän peli on niin arvokas, että sen puolesta kannattaa taistella, ja toimija tietää kamppaillevansa hyvän ja oikeutetun asian puolesta. Ideaaleja tarkastellessa journalismin kenttä näyttäytyy laajana, eli se ei sijaitse vain toimituksessa. Ne paljastavat sen ihmisten piirin, johon toimittaja kytkeytyy vahvimmin, ja jonka vallalla olevia voimasuhteita hän uusintaa. Seuraavaksi käsittelen sitä, miten sukupuolen representaation vinouma ja tasa-arvon ihanne sijoittuu tähän kuvioon.

4.3 Tasa-arvon suhde paikallislehden ideaaleihin

Käydessään läpi tutkimusajankohdan aikana tekemiään juttuja, Edvin tulee kuvailleeksi kenttää asuttavia toimijoita ja ihmisten piiriä, johon toimitus kytkeytyy. Toimijoiden aiheuttamat syötteet, joita Edvin kuvaa bongaamisena tai juttuvinkkeinä johdattelevat toimittajan toimijoiden luokse.

Joku tällanen kysely ja kyselyn vastaus, ne toistuu meillä viikoittain. Tämmönen lasten [talvitapahtuma], okei, me pyritään tekemään paljo lapsista juttuja. Lapsiperheet on meidän kohderyhmä. On aika tyyppillistä, että on joku tämmönen massatapahtuma, johon kutsutaan toimittaja, niin kuin tässä. No sitte on tämmösiä uusia henkilöitä, jotka alottaa jossain merkittävässä virassa. Niistä tehään monesti juttu. Sitte on näitä urheilijoita. Ne tulee aika tavalla tälleen, et joko me itte bongataan ne, tai se äiti kertoo tai mummo sieltä. Että hei mun lapsenlapseni on ollu tämmönessä. Tai jotku kalastuskisat. Että on huomattu, että paikkakunnalle on tullu menestystä, niin niistä

monesti tehdään. Suutariyritysjutut on tosi luettuja. Ja tää suutari varsinki niinku alana sellanen, että ku sitä ei tääl oo ollu. - - Niin sit ku se vihdoon muutti tänne niin jee. Ja ku yo-kirjoitukset, ne on aika sellanen... Sellanen sitä mistä puhuttiin tästä vuodenvierrosta, niin siihen liittyvä. Että onhan tää sillä tavalla tosi tyypillinen. (Edvin, reflektio)

Nämä toimijat voivat olla yksittäisiä ihmisiä tai ihmisten kollektiiveja, jotka ovat organisoituneet kukin tavallaan. Tämä organisoituminen vaikuttaa hyvin olennaisesti siihen, kuka on lähde. Toimittaja usein pitää organisoitumista itsestään selvänä, hyväksyy sen ja peräti käyttää sitä hyväkseenkin, jotta saa julkaisusuunnitelmansa kolon täytettyä. Tehdessään liiterin palosta uutista Hertta sai kollegoiltaan liiteriä ylläpitäneen urheiluyhdistyksen puheenjohtajan numeron. Puheenjohtaja vastasi nopeasti, ja Hertta täytti helposti parin tunnin päässä hämmöttävän julkaisukolonsa. Haastattelussani Hertta myös kuvaili, kuinka hänestä tuntui, että lähde määräytyi ulkopuolelta, jonka tulkitsen kollektiivin järjestäytymisen itsestään selvänä pitämisenä. Muille kollektiivin jäsenille soittaminen olisi myös voinut aiheuttaa turhaa työtä.

Hertta: No tuo asia oli ilmaistu tosi selkeästi siinä facebook-postauksessa, minkä mä näin. Niin sitten mä oikeastaan vaan otin tuon haastateltavan, mitä mulle ehdotettiin, kiinni. Ja sitten kysyin siltä vähän, että oliko asia oikeastikin näin, että tarkentavia tietoja. Et, aikalaille silleen jotenki ulkopuolelta tuntu, että määräyty. Ja sit tietysti oli toi poliisijuttu. Siinä mä ite ehdotin, että sille ei kannata soittaa, kun kävi ilmi, että ne ei oo vielä tehny rikosilmoitusta tästä.

Jaakko: - - Ku sanoit, että se määräyty ulkopuolelta se haastateltava, niin mitä tarkotit sillä?

Hertta: No tavallaan siis sitä, että kun se on.. Siis se mun haastateltava oli ton [urheiluseuran] puheenjohtaja, niin tavallaan mä uskon, että jos mä olisin soittanu jolleki muulle, niin olis saattanu sanoa vaikka että kysy tältä kommentit. Oli aika selkeetä että toi on se henkilö, joka vastaa siitä asiasta.

Jaakko: Joo, ja se lopulta vastas?

Hertta: Joo se vastas heti ku mä soitin sille. (Hertta, haastattelu)

Digitaalista kirjastoa käsittelevässä jutussa ilmenee, kuinka itsestään selvänä lähteenä kirjastonjohtajaa toimituksessa pidetään. Hertta oli tehnyt taustatyötä lukemalla päätoimittajan antamia lautankunnan ja kunnanhallituksen pöytäkirjoja ja kirjoittanut juttua niiden perusteella, jonka jälkeen päätoimittaja antaa tehtäväksi soittaa kirjastonjohtajalle. Kirjasto on julkinen palvelu, jota koskevat päätökset tehdään esittelyn pohjalta

kunnan luottamuselimissä. Kirjastonjohtaja on toiminut päätöksenteon esittelijänä ja hän vastaa myös päätöksen toimeenpanosta. Tämän lisäksi hän on todennäköisesti osallistunut päätöksen valmisteluun. Tässä roolissa kirjastonjohtaja on vastuullinen virkamies, esihenkilö ja asiantuntija, jolloin hänen asemaansa tietolähteenä on tarpeetonta kyseenalaistaa. Kirjastonjohtaja ei liioin uhannut ideaaleja, vaan toiminta oli tyydyttävää.

Molemmat tutkittavat toimittajat vuorollaan pohtivat reflektiossa joidenkin juttutehtävien kohdalla, että lisälähteiden hankkiminen olisi ollut mahdollista, mutta sitä ei katsottu tarpeelliseksi. Se ei toisi lisäarvoa jutulle. Apteekkaria käsittelevän juttutehtävän kohdalla Edvin kertoi, että kyseinen apteekkari oli saanut tulikivenkatkuisen asiakaspa-lautteen lehden lukijapalstalle. Kuitenkaan yksi kielteinen palaute ei riittänyt näkökulman laajentamisen perusteeksi. Ylipäänsä reflektion keskustelu lisälähteiden hankkimisesta vaikuttaa väkisin keksimiseltä, eikä sellaiselle nähdä syytä. Ylimääräisten lähteiden hankkiminen voisi olla jo turhaa työtä ja tuoda juttuun epäolennaista tietoa. Alla Hertta avaa takseja käsittelevää juttutehtäväänsä, ja Edvin henkilöjutun lähteen itsestään selvyttä:

Sit toi kelajuttu. No siinä nyt tota pohdintaa ois voinu jatkaa ikuisesti, että pitäiskö siinä haastatella niitä taksiyrittäjiä. Mut ehkä just tossaki tultiin siihen tulokseen, niinku päätoimittajanki kaa, että ei se välttämättä oo relevanttia. Että olis voinu toimia toisin, mutta just että ei se ois välttämättä parantanu sitä juttua meidän mielestä. Ja... Tietysti seki että ku siinä haastateltiin vaan yhtä asiakasta, tai tällasta. Että olishan siinä voinu hankkia jonku toisenki haastateltavan, mutta taas sitte, että mistä me oltais se löydetty, niin en kyllä tiedä. Koska toi ilmianto itsensä toi nainen siinä. (Hertta, reflektio)

Et jos nyt tehään henkilöstä juttua niin hänhän siinä on tietysti oleellinen, mutta... Nii, no kyllähän näissä joskus, jos sattuu siinä tota... Mennessä, tullessa, palatessa, törmäämään vaikka työyhteisön muihin jäseniin, niin kyllähän he saattaa sanoa jotain, huikata jonkun kommentin. Useinhan se ei oo silleen merkityksellinen, mutta ehkä joskus sitä on niinku, onhan niitä saat-tanu joskus käyttä. Tai se on jollain tapaa noteerattu. — niin jos me halutaan tehdä henkilökuva, niin hehän ne siinä on sitte. (Edvin, reflektio)

Kollektiivin organisoitumisen hierarkia tulee toisella tavalla ilmi Hertan taidekisaa koskevalla juttukeikalla. Talvella, ulkona järjestetyssä tapahtumassa paikan päällä oli

yleisöä, kisan järjestäjiä ja kilpailijoita, joiden seassa Hertta kulki. Monella ihmisellä oli päällään huomioväriset vaatteet, joten Hertan oli ensiksi vaikea tunnistaa järjestäjiä. Eräällä ihmisellä luki liivissään järjestyksenvalvoja, joten Hertta päätti kysyä häneltä neuvoa, että keneltähän voisi kysyä tarkentavia kysymyksiä kisasta. Järjestyksenvalvoja veti hihasta ohikulkevan naisen mukaan keskusteluun, joka kuului järjestäjiin, ja jolta Hertta sai vastauksen kysymyksiinsä. Järjestäjiin kuuluva nainen vielä vinkkasi kolmatta ohi kävellyttä järjestäjää, mutta tällä erää Hertta ei tarvitse lisää tietoja. Kisan kilpailijat ja yleisö sen sijaan ovat järjestäytymättömiä, ja valikointi vaikuttaa järjestäjiin verrattuna sattumanvaraisemmalta. Yleisössä olevien ihmisten oleminen yleisönä on *tilanteista*, eli he eivät palaa yleisöksi lähdettyään tapahtumasta. Näistä järjestäytymättömistä tapahtumaan osallistuneista Hertta otti kolme kisan kilpailijaa, ja kuvasi lumikasalla leikkiviä lapsia.

Kela-takseja koskevassa juttutehtävässä ilmenee toimittajalle tyypillinen tapa hyödyntää kollektiivin järjestäytymistä. Ollessaan suuri valtakunnallinen organisaatio Kela tarvitsee keskitetyn viestintäosastonsa, joka on erikoistunut vastaamaan monenlaisiin viestinnän tarpeisiin, mukaan lukien toimittajien haastattelutarpeisiin. Hertta oli noin kaksi viikkoa ennen tutkimusajankohtaa haastatellut kyläläistä, jolla oli ollut suuria hankaluuksia Kelan tarjoamien taksien kanssa, ja joka kritisoi Kelan taksipalveluissa tapahtunutta muutosta. Tutkimusajankohtana Hertta päätti päätoimittajan kanssa, että juttuun haastatellaan kyläläisen lisäksi Kelasta jotakuta asiantuntijaa. Hertta etsi Kelan viestinnän yhteystiedot, jolle lähetti haastattelupyynnön kysymyksineen. Hertta saikin saman päivän aikana vastauksen etsimältään asiantuntijalta, eli viestinnässä oli välitetty haastattelupyyntö suoraan hänelle. Kelan asiantuntija suositteli Herttaa vielä haastattelemaan taksiyrittäjiä, mutta sillä kertaa yrittäjät jäivät ulkopuolelle. Myöhemmin Edvin teki lukijoille kyselyn Hertan jutun pohjalta, jossa kysyttiin kokemuksia Kela-takseista, johon tuli myös taksiyrittäjien vastauksia.

Toimittajat hyväksyvät kollektiivin järjestäytymisen ja pitävät sitä itsestään selvänä, mutta vain jos se toteuttaa heidän ideaalejaan. Jo esitellyssä hyvinvointialueen tapauksessa virkailijan haastattelu ei vastannut päätöksenteon avoimuuden ideaalia, joten Edvin meni hierarkiassa alaspäin, eikä välittänyt virkailijan kiellosta. Edvin koki, että juttu tarvitsi vähintäänkin palvelutalon työntekijöiden haastattelun.

Koska toimittajat enimmäkseen hyväksyvät kollektiivien järjestäytymisen, he tulevat hyväksyneeksi myös sen lähteen, joka kollektiivissa valitaan heitä edustamaan toimittajalle. Usein tämä on päällikköasemassa oleva ihminen. Jos tämän kollektiivin valitseman ihmisen kertomus ei tavalla tai toisella toteuta journalismin ideaaleja, toimittaja voi pyrkiä ohittamaan hänet, oikeuttaen kamppailunsa ideaaleilla.

Toimittajat samoin hyväksyvät sellaiset järjestäytymisen tavat, joissa lähteet vaikuttavat pintapuolisesti olevan yksilöitä, ja jotka jotenkin ovat päätyneet kiinnostavaan tilanteeseen. Esimerkkejä tällaisesta näennäisestä yksilön kiinnostavuudesta ovat henkilöjutut. Nämä lähteet eivät kuitenkaan ole sattumalta kiinnostavia. Tutkimusaseman johtajan haastattelun taustalla oli johtajan valintaprosessi, jonka haastateltava aseman uusi johtaja oli läpäissyt. Kalastuskisan voittajan haastattelun taustalla oli se, että hän oli kilpailut voitokkaasti muiden kilpailijoiden kesken. Taitoluistelijalupaus oli menestynyt lajissaan muita luistelijoita vastaan. Uudessa virassa aloittanut henkilö oli hakenut virkaa, ja kunnan muut virkailijat olivat hänet siihen valinneet muiden hakijoiden joukosta.

Sukupuolten representaation vinouma voi johtua tästä järjestäytymisen hyväksymisestä. Vinoumaa ei selitä kokonaan journalistisen työn kontrolli, sillä se ei vaikuta kollektiivin järjestäytymiseen. Tutkimani toimittajat kyllä hyväksyvät sukupuolten representaation tasa-arvon ja pitävät sitä hyvänä asiana, mutta eivät lähde kamppailemaan sen puolesta, jos se ei toteudu. Sen sijaan he kyllä toteuttavat tasaista representaatiota siellä, missä sille avautuu mahdollisuus. Hertta ja Edvin summaavat kollektiivin järjestäytymisen hyväksynnän, vaikka eivät sitä suoraan osaa osoittaa, ja lähdevalikoiman tasa-puolisuuden ihanteellisuuden.

Hertta: Mut monesti kyllä juttua kirjoittaessa tulee sellanen olo, että no tää on taas tällanen joku ukko, jota mä vähän haastattelen tälleen tavallaan korkeassa asemassa. Että eikö nyt oikeesti ois ollu ketään muuta vaikka jotain nuorempaa, jotain naista tai tälleen. Mutta kun monesti se vaan on niin, et se nyt vaan on se tyyppi. Mut sitte taas jos on valinnanvaraa, niin sitte kyl sitä aktiivisesti vaikka tuolla meilläki mietitään. Esim. vähän aikaa sitte oli se gallup, niin siihen ihan tarkotuksella ajateltiin etukäteen, että valitsen siihen naisia, koska siinä jutussa on miehiä. Et vähä yritettiin tasapainottaa sitä.

Edvin: Joo. Toi on aika tyyppinen just että se joku virkamies nyt on kuka se on. Mutta aina ku on se mahdollisuus, niin sittehän sitä valintaa tekee. Joskin nyt kyllähän siihen vaikuttaa niin moni asia. (Reflektio)

Tutkimani toimittajat eivät yritä toteuttaa sukupuolten representaation tasa-arvoa memään määrällisesti tasan, kuin punnukset vaa'alla. Aiemmin mainitut GMMP-mittaukset, sekä Ylellä ja Helsingin Sanomissa tehdyt tilastoinnit ohjaavat ajattelua siihen suuntaan, että tasa-arvo representaatiossa toteutuu silloin, kun kaikkia sukupuolia on yhtä paljon lähteinä. Sen sijaan tutkimieni toimittajayksilöiden kohdalla on kyse siitä, että he eivät tieteen tahtoen työnnä ketään syrjään olemuksensa perusteella, vaan hänet otetaan vakavasti, jos hän sattuu olemaan asemassa, jossa hän vastaa toimittajan tiedontarpeeseen. Nämä kaksi toimittajaa ovat vähintäänkin menneet sukupuolen perusteella trivialisoinnin ohitse ja yrittävät jo toteuttaa tasa-arvoa siellä, missä sille avautuu mahdollisuus.

5 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tutkielmani päätarkoitus oli selvittää toimittajayksilöiden suhdetta sukupuolen representaation vinoumaan. Ilmiötä ymmärtääkseni analysoin ensinnä toimittajien ja työn kontrollin suhdetta, jonka jälkeen analysoin työn kontrollin ja toimintaa ohjaavien ideaalien suhdetta. Lopuksi käsitelin sukupuolten representaation tasa-arvoa suhteessa journalistisiin ideaaleihin.

Analyysissäni päälöydökseni olivat ensinnä se, että työn kontrolli ei selitä millä perustein journalistista työtä tehdään. Se kyllä antaa taloudelliset puitteet, raamit, ja käytössä olevat resurssit. Työn kontrolli on pääasiassa muovautunut taloudellisten olemassaolon ehtojen ympärille, se tekee työstä tehokasta, eikä siihen mukautumalla työ mene hukkaan. Juttujen sisältöä työn kontrolli ei kuitenkaan määrittele. Sen sijaan ideaaleja tarkastelemalla sain selville toiminnan perusteet, eli miten ja miksi julkaisusuunnitelman koloja täytetään. Ideaalit ovat oikeutus, ja enimmäkseen ne eivät tule haastetuksi. Kun ideaalit tulevat haastetuksi, toimittaja käy epäröimättä kamppailuun kenttensä puolesta. Ideaaleja käsitellessäni sain selville, kuinka toimittajat hyväksyvät kollektiivisten toimijoiden järjestyksen, joka vaikuttaa olennaisesti lähteen valintaan. Toimittajat eivät yritä vaikuttaa kollektiivisen toimijan järjestäytymiseen, ellei se uhkaa heidän ideaalejaan. Sukupuolen representaation määrällinen tasa-arvo ei ole sellainen journalistinen ideaali, että sen puolesta kamppailtaisiin, jos sitä uhataan. Sen sijaan toimittajat toteuttavat sitä siellä, missä sille avautuu mahdollisuus. Toimittajat kuitenkin pitävät tasa-arvon mielessään valitessaan lähteitä juttuihinsa.

Näiden avainlöydösten merkitys on siinä, että se auttaa ymmärtämään journalismin ja lähteen suhdetta. Sen itsestään selvyden, joka taustakeskusteluissani näyttäytyi käsien levittelyä ja aineistossani kommentilla ”niin se vaan menee”, on saanut lisävaloa. Se laajentaa näkökulmaa katsomaan toimittajayksilöitä ja journalismia suhteessa suurempaan kokonaisuuteen tai osana sitä, eikä vain yksittäisenä saarekkeena. Ennen analyysini viimeistä kierrosta ajattelin, että rutiinit tekevät journalismin resilientiksi. Ajatteluni on siirtynyt siihen suuntaan, että journalismin vankka suhde ympäröivään yhteiskuntaan saa aikaan pysyvyyden ja resilienssin. En kuitenkaan tee suuria yleistyksiä tutkielmani

perusteella, vaan ennemminkin huomioita kannattaa käyttää tutkimusmenetelmien ja näkökulmien kehittämiseen.

Tutkielmaa tehdessä ihanteellista olisi, että tekijä olisi jotakuinkin tarpeeksi lukenut ennen kuin tutkimusasetelmaa laaditaan. Tämä työ eteni useissa kierroksissa, jossa luke-neisuuteni lisääntyi, mutta aineisto pysyi samana. Moniulotteinen aineisto kuitenkin osoittautui hedelmälliseksi, ja sitä pystyi katsoa useasta eri näkökulmasta. Se ei vanhen-tunut, vaikka näkökulma muuttui. Kuitenkin aineiston tuottamisessa olisi voinut yrittää ohjata siihen suuntaan, että journalistista doxa ja ideaaleja olisi saanut selvemmin selvitettyä. Ollessaan ääneen puhuttuja oikeutuksia toiminnalle, ideaalit olivat helpommin selvitettävissä aineistosta, kuin doxa.

Tällä kertaa aineiston tuottaminen keskittyi mikroskooppisesti tiedonhankintaan. Tar-peeksi pitkälle ajalle ajoittuva aineisto mahdollisti sen, että pystyin tehdä yleistyksiä, toi-sin sanoen näkemään metsän puilta. Kuitenkin kaikista kriittisimmän kertomuksen Edvin kertoi tutkimusajankohdan ulkopuolelta, eli haastatteluilla oli erittäin tärkeä osuus tut-kielmassani. Edvinin kertomus hyvinvointialueen kanssa kamppailusta avasi väylän ym-märtää sitä, milloin ja miten toimittaja kamppailee kenttensä puolesta. Ilman päiväkirjaa laajentavia haastatteluja aineisto olisi jäänyt yksiulotteiseksi. Toisaalta ilman päiväkir-jaa keskustelu olisi voinut karata liian yleiselle tasolle, josta ei olisi saanut kiinni käytän-nön puitteita, niiden jännitteitä ja suhteita. Voi myös olla, että paikallislehden konteksti ohjasi ajatteluni katsomaan toimittajajaksiloita osana ympäröivää yhteisöään, sillä var-sinkin Edvin vaikutti elävän tiukasti kylän yhteisössä. Valtakunnallisen journalismin toi-mittajat eivät yksityisessä elämässään todennäköisesti kiinnity samalla tavalla lähteisiin, kuten poliitikoihin tai johtajiin.

Analyysikierrosten edetessä ymmärsin, kuinka tutkimuksessa ajattelun työkalut täytyy muovata omiin tarpeisiin sopiviksi. Aiemmin minulla oli taipumus yrittää lomakemaisesti täyttää lokeroita juttutyypeillä tai Penttilän esittämien toiston tavoilla. Lokeroiden täyt-täminen oli helppoa, mutta sellainen analyysi ei selitä ilmiötä. Selittävä analyysi vaatii ensinnä ilmiön ymmärrystä lukemalla omille kysymyksille oleellista kirjallisuutta (hy-vässä tapauksessa myös lukemansa ymmärtämistä), mutta myös tutkimuksellisen mieli-kuvituksen käyttämistä. Analyysissa minua auttoi ohjaajani kehoitus lukea aineistoa ja

sen jälkeen ottaa askel taaksepäin miettien "miltä se näyttää kuvauksena". Käsittäakseni Bourdieu, Chamboredon ja Passeron ovat sosiologian menetelmäoppaassaan *Le métier de sociologue* kirjoittaneet vastaavasta tauon ottamisesta. Ilman taukoa tai etäännyttämistä on vaara, että analysoi ilmiötä arkijärjellä, kun sosiaalisten ilmiöiden analysointi vaatii muutakin. Penttilän journalismiprofession kentän sisäisen dynamiikan malliin tutustuminen auttoi minua ymmärtämään yksilön vaikutusvaltaa kentällä ja sitä, kuinka yksilö joko ylläpitää tai muuntaa kenttää, vaikka toiston tyytit lopullisesta analyysistani uupuivatkin. Penttilän työ myös auttoi ymmärtämään kenttäteoriaa.

Johdannossa esittelemäni Grahamin pilapiirros ei enää tunnu olennaiselta. Pilapiirros toimi lähtökohtana ja osoitti hyvin yleisen journalismin ilmiön, vinoumat lähteiden kirjossa, jotka eivät vastaa todellisuutta. Sattumalta pilapiirroksen lausahduksen tausta oli vanhoissa etnografioissa, ja tutkielmani tärkein taustakirjallisuus oli myös etnografiaa. Vaikka päiväkirja- ja haastatteluaineiston tuottaminen ei ole suoranaisesti etnografiaa, taustalla oli kuitenkin ajatus päästä mahdollisimman lähelle niitä ihmisiä, jotka tuottavat journalismin. Lopulta sukupuolen representaation vinouma toimi tapausesimerkkinä, jota käsittelemällä pystyin ymmärtää toimittajayksilöä ja journalismin kenttää. En osaa sanoa, ovatko vinoumat ratkaistavissa, tarvitseeko niitä ratkaista, ovatko ne ongelmia alkuunkaan tai ovatko ne nimenomaan journalismin ongelmia. Se luultavasti riippuu vinoumasta ja keneltä kysyy: kun alkuperäisväestön representaation vinoumaa tarkastelee, minkä kollektiivin järjestäytymistä toimittaja hyväksyy?

Tutkielmani herätti liudan uusia kysymyksiä ja jatkotutkimuksen aiheita. Kun toimittaja hyväksyy ihmisyyhteisöjen järjestäytymisen, se kääntää huomion toimittajasta ihmisiin, joiden parissa toimittaja työskentelee. Olisi mielenkiintoista tutkia Tuchmanin tyyppitelystä seuraten, miten toimittaja tapahtuu lähteelle. Esimerkiksi tutkija voisi haastatella toimittajille tuttuja vakipuhujia siitä, miten toimittajat käyttäytyvät ja millaisia taustoja näissä kanssakäymisen tilanteissa on. Toinen vaihtoehto on ensiksi pyytää toimittajaa listaamaan kaikki viikon aikana haastattelemansa lähteet, kontaktoida heidät ja haastatella samoin kuin edellä, runsaasti taustoittaen.

Penttilän dynaamista toistoa ajatellen pohdin sellaisia toiston muotoja, jotka ovat haitallisia journalismille. Kuinka arkeen ui sellaista toimintaa, jota ei kuitenkaan pystytä

perustelemaan ideaaleilla? Miten toiminnasta tulee turhauttavaa ja ideaalien vastaista? Esimerkiksi journalismin julkipuhutuissa ideaaleissa ei ole tuotteen myymistä, mutta sitä kuitenkin jatkuvasti toimituksissa mietitään, eli kuinka saada paremmin kiinni yleisöä ja lukemaan juttuja, sekä sitä kautta tilaamaan julkaisua. Voiko esimerkiksi uutisten suurta volyyymiä tai yleisöanalytiikan yltiökaupallisuutta perustella journalismin ideaaleilla? Uutistehtaan näkökulmasta tätä voi perustaa suuruuden logiikalla, eli mitä enemmän yleisö saa kulutettavakseen sisältöjä, sitä todennäköisemmin he löytävät niiden joukosta itselleen merkityksellisiä juttuja. Yleisötutkimuksen valossa lukijat eivät välttämättä ajattele näin (Heikkilä ym. 2023).

Kenttäteoriaa hyödyntämällä voisi tutkia sellaisia julkisuutta tuottavia toimijoita, jotka toimivat journalismista poikkeavien ideaalien perusteella, esimerkiksi sotapropagandaa tekevät tai sosiaalisen median vaikuttajat. Millaisiin ihmisten piireihin he kytkeytyvät? Mielenkiintoista voisi olla analysoida journalismin sisältöjen puolella toimittajien sovinnistisia asenteita nuoria naismuusikoita, kuten Kikkaa, Nylon Beatia ja PMMP:tä kohtaan. Tätä on saatettu jo jossain muodossa tutkiakin. Tätä ajatusta jatkaen, tutkimusta voisi tehdä etsimällä tilanteita, joissa toimittaja ohittaa tai työntää syrjään kollektiivin puhujaksi asettaman ihmisen. Millä perusteilla tämä tapahtuu, mikä johtaa tällaiseen tilanteeseen ja mitä siitä seuraa? Tässäkin vastaus voi löytyä haastattelemalla lähteiden tai sellaisiksi päätyväntömiä kokemuksia. Esimerkiksi vähemmistöryhmien edustajilla voi olla kokemuksia vaikeuksista saada sanomaansa läpi journalismiin.

LÄHTEET

- Ampuja, Marko. 1997. Statisteja, symboli-ihmisiä ja selviytyjiä – kansalaisten rooli tv-uutisissa. *Tiedotustutkimus*, 37–47.
- Armstrong, Cory, L. 2004. The Influence of Reporter Gender on Source Selection in Newspaper Stories. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 139–154.
- Atton, Chris ja Wickenden, Emma. 2005. Sourcing Routines and Representation in Alternative Journalism: a case study approach. *Journalism Studies*, 347–359.
- Barnoy, Aviv ja Reich, Zwi. 2023. The Familiarity Paradox: Why has Digital Sourcing Not Democratized the News? *Digital Journalism*, 1084–1103.
- Gans, Herbert. 1979. *Deciding what's news: a Study of CBS Evening News, NBC Nightly News, Newsweek and Time*. New York: Pantheon.
- Heikkilä, Heikki, Ahva, Laura, Siljamäki, Jaana ja Valtonen, Sanna. 2012. *Kelluva kiinnostavuus: journalismin merkitys ihmisten sosiaalisissa verkostoissa*. Tampere: Vastapaino.
- Heikkilä, Heikki, Hellmann, Heikki ja Ovaska, Liisa. 2023. *Mä lehden luin: Yleisön suhdetta painettuun ja digitaaliseen sanomalehteen*. Tampere: Tampere University Press.
- Johnston, Jane ja Forde, Susan. 2017. Churnalism – Revised and revisited. *Digital Journalism* 5(8): 943–946.
- Kjellmann, Martin Mannila, Saga ja Siivonen, Jonita. 2020. *GMMP Finland 2020: National report*. Global Media Monitoring Project.
- Kunelius, Risto, Noppari, Elina ja Reunanen, Esa. 2009. *Media vallan verkoissa*. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Maniou, Theodora, Photiou, Irene, Eteokleus, Nikleia ja Seitanidis, Ionnis. 2017. The utilization of journalistic sources in the national press: Communicating the transition from economic crisis to sustainable growth. *Central European Journal of Communication*. DOI: 10.19195/1899-5101.10.1(18).7.
- Penttilä, Pauliina. 2021, a. "Ufosta" hahmottuu toimittajan valta journalismiin. *Media & Viestintä*, 44(4), 71–77.
- Penttilä, Pauliina, 2021, b. Toisto journalismin kentällä – Etnografiseen aineistoon perustuva mallinnus journalismiprofession kentän sisäisestä dynamiikasta. Tampereen yliopisto.

- Reich, Zwi ja Barnoy, Aviv. 2020. How News Become “News” in Increasingly Complex Ecosystems: Summarizing Almost Two Decades of Newsmaking Reconstructions. 21(7), 966–983. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2020.1716830>
- Ross, Karen, Boyle, Karen, Carter, Cynthia ja Ging, Debbie. 2016. Women, Men and News. *Journalism Studies*, 19(6), 824-845, DOI: 10.1080/1461670X.2016.1222884.
- Sigal, Leon. 1987. Sources Make the News. *Teoksessa Reading the News*, toimittanut Robert Manoff, 9–37. New York: Pantheon.
- Striphas, Ted. 2015. Algorithmic culture. *European Journal of Cultural Studies*. 18(5–5): 395–412.
- Tiffen, Rodney, Paul K. Jones, David Rowe, Toril Aalberg, Sharon Coen, James Curran, Kaori Hayashi, Shanto Iyengar, Gianpietro Mazzoleni, Stylianos Papathanassopoulos, Hernando Rojas, ja Stuart Soroka. 2013. Sources in the News. *Journalism studies*. 15(4): 374–391. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2013.831239>
- Zelizer, Barbie. 2005. Definitions of journalism. *Teoksessa Institutions of American Democracy: The Press*, toimittanut Geneva Overholser ja Kathleen Hall Jamieson, 66–80. New York: Oxford University Press.

Sanomalehtilähteet

- HS luopuu televisiosta kirjoittavista freelancereista – “Tässä pitää ajatella kylmiä talouslukuja”*. Journalisti. 13.4.2023. Luettu 27.9.2025. <https://journalisti.fi/uutiset/2023/04/hs-irtisanoi-televisiosta-kirjoittavien-freelancereidensa-sopimukset-tassa-pitaa-ajatella-kylmia-talouslukuja/>
- Mikä yhdistää Hesaria ja Purkutaidetta? Yllättävän moni asia*. Helsingin Sanomat. 18.8.2024. Luettu 27.9.2025. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000010635246.html>.
- Naisten osuus HS:n jutuissa on kolmannes, ja se on liian vähän*. Helsingin Sanomat. 8.3.2018. Luettu 22.5.2024. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000005594582.html>.
- Tasa-arvo ei voi olla vain naisten mekaanista laskemista*. Helsingin Sanomat. 8.3.2024. Luettu 22.5.2024. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000010278942.html>.
- Nyt se on varmaa: Marin-videolla lauletaan jauhojengistä*. Iltalehti. 18.8.2022. Luettu 28.12.2023. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/f6028179-18c5-44d1-a6b7-caac4e655c7f>.

Mika-Mika-maa. Suomen Lehdistö. 9.5.2022. Luettu 28.12.2023. <https://suomenlehdisto.fi/kun-venaja-hyokkasi-ukrainaan-mika-aaltola-istui-monta-paivaa-putkeen-tv-studioissa-ja-mika-salmisen-puhelin-lakkasi-soimasta-nyt-koko-kansan-mikat-pohtivat-oluttuoppien-aadressa-kriisiaikojen-mediam>.

Klikkiotsikot tehoavat. Suomen Kuvalehti. 15.9.2024. Luettu 6.10.2025. <https://suomenkuvalehti.fi/mielipide/laura-saarikoski-media-tekee-klikkiotsikoita-koska-ne-toimivat/>.

"Toivon, että en olisi ikinä ryhtynyt toimittajaksi", sanoo Matti Kuusela – tutkijan mukaan Aamulehti on vastuussa siitä, että toiminta sai jatkaa. Journalisti. 25.3.2024. Luettu 6.11.2025. <https://journalisti.fi/artikkelit/2024/03/toivon-etta-en-olisi-ikina-ryhtynyt-toimittajaksi-sanoo-matti-kuusela-tutkijan-mukaan-aamulehti-on-vastuussa-siita-etta-toiminta-sai-jatkua/>.

LIITE 1: JUTTUPROSESSIT TAULUKOSSA

#	Hertan juttutehtävät	Juttutyyppi	Lähteet	Lähteiden määrä	Uutisen osapuolet (suluissa harkitut, mutta poisjääneet lähteet ja peruste pois jättämiselle)	Huomioitavaa
1	Yhdistyksen rakennuksen tuhopoltt	Uutinen	Yhdistys		1 Yhdistys (poliisi jäi pois, koska rikosilmoitusta ei vielä tehty, eikä poliisi siten tiedä vielä asiasta).	
2	Yrittäjä muuttaa	Uutinen	Yrittäjän facebook-postaus		1 Yrittäjä (haastattelua ei saatu, koska yrittäjä kiireinen, on myös sairaana)	
3	Valtion viraston tarjoamassa palvelussa ongelmia	Uutinen	Palvelun käyttäjä, valtion virasto		2 Palvelun käyttäjät, valtion virasto (palvelua tarjoavat yrittäjät jäivät pois, koska kritiikki koski virastoa, ei yrittäjiä. Yrittäjiltä saatu hyvää palvelua).	
4	Kirjastouudistus	Uutinen	Kunnan 1 lautakunnan		3 Kunta 1, kunta 2, kirjastonjohtaja	
5	Uusi yhdistys	Uutinen				Juttu valmistui seurantajakson ulkopuolella
6	Toritapahtuma	Uutinen				Juttu kesken, koska tapahtumaa järjestävä yrittäjä lomalla ulkomailla.
7	Teatterinäytelmän ennakoesitys	Reportaasi, ennakko	Teatterin ohjaaja, kaksi näyttelijää, bändin jäsenet	4 - 6	Näytelmän tekijät	
8	Taidekisa	Reportaasi	Kisojen verkkosivut, kolme kilpailijaa, kaksi järjestäjää, kolme lasta yleisöstä		9 Kisan järjestäjät, kisaan osallistujat, yleisö (Edvin antoi lähteitä, joita kannattaa tai ei kannata haastatella)	
9	Vanha artikkeli	Uusinta	Lehden vanha artikkeli		Oma lehti	

#	Edvinin juttutehtävät	Juttutyyppi	Lähteet	Lähteiden määrä	Uutisen osapuolet (suluissa harkitut, mutta poisjääneet lähteet ja peruste pois jättämiselle)	Huomioitavaa
10	Eräaseen harrastukseen liittyvän kilpailun SM-kulta	Uutinen	Levikkialueella asuva kultamitalisti		1 Kultamitalisti	
11	Terveysthuollon virka	Henkilökuv	Terveysthuollon työntekijä		1 Terveysthuollon työntekijä	Juttu ei toteutunut.
12	Kunnan uuden viran saanut	Henkilökuv	Kunnan virkailija		1 Kunnan virkailija	
13	Tutkimuskeskuksen uusi johtaja	Henkilökuv	Johtaja		1 Johtaja	
14	Uusi yrittäjä paikkakunnalla	Uutinen	Yrittäjä		1 Yrittäjä	Juttu kesken
15	Nuori urheilija 1	Uutinen / henkilökuv	Nuori urheilija ja hänen isänsä		2 Urheilija	Juttu valmistui seurantajakson ulkopuolella
16	Nuori urheilija 2 kisoissa	Uutinen	Urheilijan äiti		1 Urheilija	Juttu valmistui seurantajakson ulkopuolella
17	Nuori urheilija 3 isossa hiihtokilpailussa	Uutinen	Hiihtoon osallistunut paikallinen urheilija, kisan tulossivut		2 Paikkakuntalainen nuori hiihtäjä, kisan järjestäjä	
18	Ylioppilaskirjoitukset	Uutinen	Apulaisrehtori		1 Koulu, ylioppilaskirjoituksen suorittavat, vanhemmat	
19	Yrittäjä muuttaa, keikka, sama yrittäjä, mistä Hertta teki aiemmin uutisen	Uutinen	Yrittäjä, kaksi asiakasta		3 Yrittäjä, asiakkaat	
20	Jääkiekkokauden summaus	Uutinen	Joukkueen valmentaja		1 Valmentaja (harkittu toista seuran johtoasemassa olevaa, juttu vielä tutkimusajankohtana kesken. Valmiissa jutussa kuultiin vain valmentajaa. Kuvissa kaksi pelaajaa valmentajan lisäksi)	
21	Teiden kunnossapitoon liittyvä ongelma	Ilmiö				Juttu kesken
22	Talvitahtuma lapsille	Reportaasi	Urheiluseuran puheenjohtaja (toteutuessaan kuultiin laajempaa lähteiden joukkoa)			Laaja, juttu valmistui seurantajakson ulkopuolella
23	Vastauksen laatiminen kyselystä kieliasiaan	Kysely	Kyselyn 38 vastaajaa		38 Suomen kieltä puhuvat levikkialueen lukijat	
24	Kyselyn laatiminen	Kysely	Ei lähdeä kyselyissä, vasta vastauksissa		0	
25	Raskaan kaluston kuljettaja	Henkilökuv				Juttu valmistui seurantajakson ulkopuolella
26	Veturinkuljettaja	Henkilökuv				Juttuidea ei toteutunut.

LIITE 2: OHJEET PÄIVÄKIRJALLE

Ohjeet päiväkirjalle

Päiväkirjan tehtävä on kerätä mahdollisimman yksityiskohtaista tietoa toimittajan tiedonhankinnan työprosessista. Kirjoita päiväkirjaan askel askeleelta, mitä päivän aikana teit. Jotkut jutut vaativat enemmän etsimistä, toiset syntyvät vähemmällä – ei ole niin pientä juttua, ettei se olisi tutkielmani kannalta tärkeä.

Tiivistettynä päiväkirjamerkinnot koostuvat kolmesta osasta: 1. alkuasetelma, 2. työprosessi ja 3. valintojen perustelu prosessin aikana.

Merkitse päiväkirjaan alkuasetelma, josta lähdet tekemään juttua: mistä juttuidea tuli, millaisen tehtävänannon sait juttuusi ja näkökulmitettiinko sitä. Esimerkiksi (antamani esimerkit liittyvät ainoastaan muotoon, kuinka merkintöjä tehdään):

3.4.2024, 09:15. Tilallisten lisäelinkeinot: Kaverini oli vierailut lammastilalla. Sanoi, että heillä oli tilalla myös sukkalankojen myyntiä. Palaverissa mietittiin porukassa, että onko maatiloilla yhdistetty maanviljelyyn tai karjankasvatukseen muuta elinkeinotoimintaa. Kysytään lehden levikkialueen tilallisilta. Palaverissa Pekka sanoi, että todennäköisesti koneurakointia tehdään jonkin verran.

Päivän ensimmäiseen merkintään lisätään päivämäärä ja jokaisen merkinnän kohdalle kellonaika. Merkitse merkinnän alkuun, mistä jutusta on kyse. Näin pystyn helposti erottaa juttuprojektit toisistaan, jos teet useaa juttua yhtäikää. Esimerkiksi:

11:45 Tilallisten lisäelinkeinot: googlasin hakusanoilla ”lammastilalliset pirkanmaa järjestö”. Löysin järjestön verkkosivuston, josta etsin viestintävastaavan puhelinnumeron. Soitin hänelle, hän pyysi lähettämään sähköpostiin tiedot, joiden perusteella hän etsii lammastilallisia. Kirjoitin sähköpostin ja lähetin sen.

13:00 Tilallisten lisäelinkeinot: Viestintävastaava vastasi ja sain yhden tilallisen yhteystiedon.

Kun teet valintoja tietolähteistä, perustele, miksi tämä valikoitui pois tai miksi valitsit tämän lähteen. Tässäkään vaiheessa ei ole niin pientä perustetta, etteikö se olisi tärkeä – joskus jutut syntyvät suoraan vaikkapa tiedotteesta, tai joku henkilölähde valikoituu pois, koska hän ei tiennyt asiasta. Toisinaan ei ole muita mahdollisia haastateltavia, kuin tämä yksi, jos kyseessä on vaikkapa henkilöjuttu.

Kirjoita myös keikalla tehdyt valinnat, esimerkiksi gallupia tai tapahtumareportaasia tehdessäsi.

Päivän päätteeksi haastattelen ja teen tarkentavia kysymyksiä. Jos mitään epäselvää tulee, niin laita ihmeessä viesti tai soita! Olen käytettävissänne koko tutkimuksen ajan.